

LACKÓ MIKLÓS

## Népi demokráciánk történetéből\*

KÜZDELEM AZ ORSZÁG GAZDASÁGI ÚJJÁÉPÍTÉSÉÉRT, A NÉPI DEMOKRA-  
TIKUS VÍVMÁNYOK VÉDELMEÉRT ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉÉRT

(1945 május—1946 augusztus)

1945. április 4-én a Szovjet Hadsereg kiúzta Magyarországról az utolsó fasiszta csapatokat is, hazánk egész területe felszabadult. Felszabadulásunkat néhány hét múlva, május 8-án a fasiszta Németország teljes veresége, majd augusztus 11-én a fasiszta Japán feltétel nélküli kapitulációja követte: a második világháború befejeződött.

Az ország teljes felszabadulásával, a háború befejeződésével új időszak vette kezdetét, új feladatok kerültek előtérbe, s több szempontból fokozatosan megváltoztak azok a nemzetközi és belső viszonyok is, amelyek között népi demokratikus fejlődésünk megindult.

**A nemzetközi helyzet alakulása** A második világháború következményeként lényegesen átalakult a világ képe. A fasiszta hatalmak megsemmisültek. A világkapitalizmus által egy emberöltőn át ostromlott első szocialista ország, a Szovjetunió elszigeteltsége már a múlté volt: a világ egyik nagyhatalmává emelkedett, amelynek létével, erejével és óriási nemzetközi tekintélyével minden kérdésben számolni kellett. A Szovjetunió antifasiszta harcának eredményeként Kelet-Európában a népi demokratikus államok egész sora alakult. Németország keleti övezetében gyors ütemben folyt a faszizmus gyökereinek felszámolása. A japán faszizmus megsemmisítésével párhuzamosan az imperialista hatalmak távolkeleti gyarmati rendszere gyors bomlásnak indult. Kínában a japán hódítók elleni harc csakhamar népi felszabadító háborúvá alakult. A munkásmozgalom a tőkés országokban megerősödött, a kommunista pártok Franciaországban, Olaszországban milliós tömegpártokká fejlődtek s a kormányba is bekerültek. A munkásosztály elsöprő erejű egységmozgalma a Szakszervezeti Világszövetség megalakulására vezetett. Az antifasiszta hatalmak háború alatti együttműködésének eredményeként megalakulóban volt az Egyesült Nemzetek Szervezete, amelynek hivatásául a felszabadító

\* Részlet „A magyar nép története” c., a közeljövőben megjelenő két kötetes népszerű történeti összefoglalóból. Az itt közölt szöveg a könyv felszabadulás utáni fejezetének második alfejezetét és harmadik alfejezetének első részét tartalmazza.

A korszak történetének feldolgozásához a sajtó, a folyóiratok és a Nemzetgyűlési Napló anyagán, valamint a Magyar Kommunista Párt határozatain kívül a szerző felhasználta a MKP, SzDP és a NPP — az MSzMP Párttörténeti Intézete Archivumában őrzött — iratanyagának egy részét. A munka összefoglaló jellegéből következik, hogy a szerző jegyzetben nem jelzi sem ezeket a forrásokat, sem az eddig megjelent történeti munkákat, amelyekre támaszkodott. Ez utóbbiak közül kiemelendő az 1945. okt.—1946. márc.-ig terjedő időszak történetére vonatkozóan *Molnár János*: A munkás- és paraszttömegek harca a Kommunista Párt vezetésével a reakció ellen (Tanulmányok a magyar népi demokrácia történetéből. Bpest, 1955) c. tanulmánya, valamint *Ausch Sándornak* Az 1945—1946. évi infláció és stabilizáció (Bpest, 1958) c., a korszak gazdasági problémáit tárgyaló munkája.

háború eredményeinek és a nagyhatalmak békés együttműködésének biztosítását szánták. A világ népei fellelegeztek, azt remélték, hogy beköszönt a tartós béke időszaka s elhárulnak a társadalmi haladás útjában álló akadályok.

Az antifasiszta világkoalíción belül azonban csakhamar rések mutatkoztak. Az eltérő célok, amelyek a Szovjetunió és a kapitalista hatalmak között a háború egész folyamán megvoltak, de amelyeket a közös ellenség elleni harc háttérbe szorított, fokozatosan felszínre kerültek. A nyugati hatalmak várakozásai — saját pozícióik és befolyási körük kiszélesedése s a világkapitalizmus megszilárdulása — nem következett be, ellenkezőleg, a háború a szocializmus és a demokratikus népi erők soha nem látott gyarapodását eredményezte. Az imperialista hatalmak megrettentek s világszerte újult erővel kezdték szervezni meggyengült soraikat. Az általuk felszabadított nyugat-európai országokban a reakciós monopoltőkések hatalmának helyreállítását segítették. Röviddel a potsdami értekezlet befejezése (1945. augusztus 2.) után kiderült, hogy Nyugat-Németországban nem hajtják végre az egyezmény azon pontjait, amelyek az agresszív német imperializmus gazdasági és politikai gyökereinek radikális megsemmisítését írták elő. 1945 nyarán nyílt ellentétek merültek fel a népi demokratikus országokkal kapcsolatban: Bulgáriában a jobboldali miniszterek, nyugati ösztönzésre, a meghirdetett választások előtt kiléptek a kormányból; Bevin, az új angol munkáspárti kormány külügyminisztere, a burzsoá „tiszta” demokrácia elveire hivatkozva kijelentette, hogy Bulgária, Románia, Magyarország kormányai „nem képviselik a nép többségét”. Az 1945. szeptember 10-én Londonban megkezdődött külügyminiszteri értekezlet, amely a volt csatlós országokkal kötendő békeszerződések előkészítésével foglalkozott, megegyezés nélkül zárult.

A nemzetközi helyzet alakulása döntően befolyásolta Magyarország belső fejlődését. Az új nemzetközi viszonyok, amelyeknek eredménye volt népi demokráciánk megszületése, továbbra is alapjában a népi demokratikus erőket támogatták: a Szovjetunió fegyveres erői Magyarországon tartózkodtak; a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet vezetése alatt állott; az országot új — amellet a mienknél fejlettebb — népi demokráciák vették körül. 1945 szeptemberében a Szovjetunió felvette a normális diplomáciai kapcsolatokat Magyarországgal.

A nyugati hatalmak imperialista, szovjetellenes politikája, a volt szövetségesek közötti ellentétek kezdődő kiegyezése azonban fokozatosan új helyzetet teremtett a belső küzdelmek számára. Magyarország az alakuló szocialista és népi demokratikus tábor szerves részévé vált, a dolgozó nép sorsa elválaszthatatlanul összekapcsolódott e tábor sorsával. A nagytőkések, volt földbirtokosok, az új hatalom minden ellensége viszont az angol—amerikai imperialistáknál keresett és talált támaszt. Azok is, akik tegnap még Hitler oldalán „feszítsd meg”-et kiáltottak a nyugati „plutokráciákra”, most egyszerre a nyugati demokrácia lelkes híveiként tűntek fel. S bár, a Szovjet Hadsereg jelenléte miatt, a volt magyar uralkodó köröknek nyújtott imperialista támogatás nagyrészt csak a diplomáciai nyomásra korlátozódott, mégis jelentősen hozzájárult az első hónapokban tetszhalott régi magyar reakció megerősödéséhez és felbátorodásához.

A nyugati hatalmak politikája súlyosan befolyásolta a Függetlenségi Fronton belüli helyzet alakulását is: kielezte az ellentéteket a nemzeti front nyugatbarát polgári jobbszárnya és a népi balszárny között s erős ingadozást vitt a kispolgárság tömegeibe, amelyek még éppen csak szabadulni kezdtek

az évtizedeken át beléjük nevelt szovjetellenes előítéletektől. Mindez azt is jelentette, hogy a nemzeti front jobbszárnya és a nemzeti összefogáson eredetileg kívülrekesztett nagytőkés-nagybirtokos osztályok a „nyugati orientáció” jegyében fokozatosan egy táborba kerültek.

**A koalíció belüli ellentétek élesedése** Ugyanebben az irányban hatottak a belső tényezők is. A háború befejeződésével lekezdült a napirendről az ellentétes osztályokat elsősorban összetartó feladat: a fasiszta Németország elleni harc. Az új élet megindulása s az alapvető demokratikus feladatok (a demokratikus állam megteremtése, a földreform) megvalósulása után felmerült a probléma: merre haladjon tovább az ország? A fiatal népi demokrácia előtt két út állott: vagy előre megy a megkezdett úton, s a munkásosztály hatalmi súlyának és vezető szerepének fokozatos növelésével megszilárdítja az új népi hatalmat, vagy visszafejlődik a burzsoárendszer valamilyen válfajává. Ebben a kérdésben, csakúgy, mint a nemzetközi orientáció tekintetében, a népi balszárny egyre élesebben szembekerült a kizsákmányoló osztályokkal, a kizsákmányoló osztályok különböző — nemzeti fronton belüli és azon eredetileg kívülálló — rétegeinek érdekei pedig egyre inkább találkoztak. A továbbhaladás irányát és ütemét tekintve maga a nép is megoszlott: a falusi és városi kispolgárság, amelynek jelentős része a burzsoázia befolyása alatt állott, egyelőre csak a demokratikus vívmányok megvalósításával és védelmezésével értett egyet.

Ilyen nemzetközi és belső helyzetben tartották meg a koalíció pártjai 1945 késő tavaszán és nyarán első felszabadulás utáni konferenciáikat és kongresszusukat.

Az új feladatok megbeszélésére elsőnek a Kommunista Párt hívta össze országos értekezletét. Az értekezleten, amely 1945. május 20-án ült össze, több mint 150 000 párttag képviselőjében 200 küldött vett részt.

A kommunista párt az ország és a párt előtt álló legfontosabb feladatként a lerombolt ország újjáépítését jelölte meg, minden építő erő mozgósítását a gazdasági helyzet konszolidálására. Politikájának középpontjába továbbra is a munkásegység erősítését és a demokratikus nemzeti összefogás biztosítását állította. A gazdasági vérkeringés megindítása és a katasztrófális élelmezési helyzet megjavítása — hangsúlyozta — mindenekelőtt a közlekedés, az építőipar és a mezőgazdasági gépipar gyors helyreállítását igényli. Követelte, hogy az Ideiglenes Kormány a legközelebbi három hónap alatt két milliárd pengő állami kölcsönt folyósítson az üzemeknek; támogatni kell azokat a tőkéseket, akik készek részt venni az újjáépítésben, ugyanakkor végre kell hajtani a Függetlenségi Front államosítási programját, elsősorban a bányák államosítását, el kell kobozni a fasiszták vagyonát és üzemeit, kíméletlenül üldözni kell a szabotáló tőkéseket és az ország súlyos gazdasági helyzetével visszaélő spekulánsokat.

Az újjáépítés sikere — s vele a népi demokrácia sorsa — szorosan összefüggött a munkásosztály szerepével, ezért a pártértekezlet részletesen foglalkozott a munkásegység jelentőségével, a szakszervezetek és az üzemi bizottságok feladataival. Határozataiban több oldalról megvilágította azt a gondolatot, hogy a munkásosztály további gazdasági és politikai vezetőszerpe elsősorban a munkásságnak az újjáépítésben való aktív részvételétől függ; hogy az új viszonyok között, annak ellenére, hogy az ipar termelőeszközei a tőkések tulajdonában vannak, a régi ellenzéki, a termelést gátló harci formák

alkalmazása a gazdasági összeomlásra építő reakciót támogatná. „A szakszervezetek — állapította meg — már nem csupán a munkásság gazdasági harci szervezetei, hanem országépítő erővé fejlődtek. Osztoznak a felelősségben az egész nemzetgazdaságért.” „A kommunisták a szakszervezetekben az újjáépítés érdekében a munkabeszüntetés fegyverének, a sztrájknak alkalmazása ellen foglalnak állást anélkül, hogy lemondanának a munkásság sztrájkjogáról.” Felszólította az üzemi bizottságokat, hogy ne bénítsák az üzemek tőkés vezetését, ugyanakkor éljenek jogaikkal s „az üzemvezetésben érvényesítsék a vállalkozó szűk magánérdekeivel szemben a nemzetgazdaság általános érdekeit”.

A pártértekezlet fontos határozatokat hozott a párt belső életére vonatkozóan is. Élesen fellépett a párton belül a szövetségi politikát akadályozó „baloldali” szektaszellem ellen; állást foglalt amellett, hogy a kommunista pártot széles tömegpárttá kell kiépíteni; végleges Szervezeti Szabályzatot fogadott el. Megválasztotta a párt vezető szerveit, főtítkárrá újra Rákosi Mátyást választotta.

A kommunisták mozgósítására a nyár folyamán lendületet vett az újjáépítő munka, különösen a közlekedés helyreállítása folyt gyors ütemben. Júliusban a baloldal politikai téren is jelentős sikert ért el: követelésére az Ideiglenes Kormány három legjobboldalibb miniszterét sikerült lemondatni.

Augusztusban a Szociáldemokrata Párt tartotta meg kongresszusát. Erre az időre a Szociáldemokrata Párt befolyása jelentősen kiszélesült, kiterjedt a szakmunkásság jelentős részére, a politikailag elmaradottabb munkásokra, a tiszántúli régi szocialista szegényparasztok egy részére, de e párthoz csatlakozott sok vidéki kisiparos és a városi liberális polgárság és értelmiség egy része is. A kongresszus túlnyomóan baloldali határozatokat hozott, a munkásegység fenntartása, a fasiszmus maradványai elleni harc, a demokratikus vívmányok védelme mellett követelte az ország államformájának népköztársasággá való nyilvánítását. A kongresszuson megválasztott új pártvezetőségben a baloldal képviselői továbbra is fontos posztokat foglaltak el: a párt főtítkárává újra Szakasits Árpádot választották, s a vezetőségbe bekerült Marosán György, Rónai Sándor, Vajda Imre, Ries István. De a kongresszus — többé-kevésbé burkolt formában — a jobboldal megerősödését is tükrözte s rávilágított magának a baloldalnak bizonyos gyengeségeire is: a fő referátumban helyet kapott a Szociáldemokrata Párt „középpárti” szerepéről szóló koncepció, az a megállapítás, hogy ő „a magyar politikai élet mérleg-nyelve”; a nemzetközi orientáció tekintetében ingatag álláspontot foglalt el s abban látta feladatát, hogy a Szovjetunió és a nyugati hatalmak között közvetítsen; a kommunista párt egység-javaslatával szemben jóváhagyta a külön szociáldemokrata ifjúsági és nőmozgalom szervezését. Bár a Horthy-korszakban teljesen kompromittált Peyer Károly kimaradt a pártvezetőségből, a vezető szervekben a jobboldal jelentősen előretört: a pártvezetőség többsége a Szélig—Kéthly-féle csoportból és régi peyeristákból alakult. A szociáldemokrata jobboldal, amely igen élénken reagált a nemzetközi helyzet alakulására s kezdte felújítani kapcsolatait a nyugati jobboldali szociáldemokráciával, ebben az időben formálisan maga is elfogadta a kommunistákkal való egységfrontot, befolyásának és pozícióinak kiterjesztésére törekedett, s a nyílt színvallást egy számára kedvezőbb időpontra tartogatta.

A szociáldemokrata kongresszussal egyidőben (1945. augusztus 20-án) tartotta tanácskozásait a Kisgazdapárt nagyválasztmánya. Ez az értekezlet

valójában ellenzéki zászlóbontás volt. A nagyválasztmány előtti napon a Kisgazdapárt hivatalos lapja vezércikkében kijelentette: „mindent el kell követni, hogy ez a nagyszerű magyar újjászületést eredményező forradalom ne jusson a permanens, önmagukat felemésztő forradalmak sorsára”. Az értekezlet határozata kizárólag „a magyar parasztság” nevében beszélt. Leszögezte, hogy „a magyar parasztság” szembefordul minden olyan törekvéssel, ami „az igazi demokrácia kifejlődését akadályozza”; „a reakció elleni harcnak mielőbb be kell fejeződnie”; „a magyar parasztság, évezredek, örökös megaláztatások után, a társadalmi kiegyenlítődést tartja az új magyar életberendezkedés egyik legfőbb feltételének”. A „közös” paraszti bajok védelmezőjeként lépett fel, a szakszervezetekkel egyenlő jogokat követelt a gazdagparaszttok érdekvédelmi szervezetének, a reakciós Parasztszövetségnek s meghirdette a parasztok „sztrájkjogát”: „szervezetein keresztül bevezeti a parasztság hatályos gazdasági érdekvédelmét, sztrájkjogát is, amelynek mértékét és formáit később, alkalmasabb időben határozza meg”. Ez nyílt hadüzenet volt, a város kiéheztetésével, a teljes gazdasági anarchiával való fenyegetés. Révai József a Szabad Népből, leleplezve a követelésnek elvileg teljesen értelmetlen, politikailag azonban nagyon is világos tartalmát, találóan jegyezte meg: „Fejtetőre állított világ. Régen a munkások sztrájkoltak, a vállalkozók dicsőítették a termelő munkát. Ma a munkások hirdetik a munkát, az újjáépítést, a vállalkozók közül — tisztelet a kivételnek — kerülnek ki a »sztrájkolók«: a spekulánsok, feketézők, szabotálók. A Parasztszövetség, a nagygazdák érdekvédelmének a sztrájkjogot hirdeti, a »Földmunkásszövetség« pedig az ország új birtokosait hívja össze, hogy megbeszélje velük a földreform eredményeit, az új gazdaságok megerősítését, a termelés kérdéseit, a terménybeszolgáltatást, tehát a mezőgazdaság s így az ország újjáépítését.”

A nagyválasztmány a baloldalhoz húzó Tildy Zoltánt választotta országos pártvezérré, de a párt tényleges vezetését a kulákság képviselőinek (Nagy Ferenc országos pártelnök, Kovács Béla, B. Szabó István), az ipari nagytőkés (Oltványi Imre, Sulyok Dezső) és a magas klérus bizalmi embereinek (Varga Béla) szövetsége vette a kezébe. A párt politikai bizottságában a baloldalt csupán a szegényparaszti Dobi István képviselte.

A Kisgazdapártnak ez az ellenzéki zászlóbontása azt mutatta, hogy a kommunisták által már 1945 koratavaszán előrelátott veszély, az ti., hogy a reakció megint megkísérelheti a Kisgazdapártot egy újfajta „Nagyatádi-útra” vinni — nagymértékben megnövekedett. Kiderült, hogy a felszabadulás után, amikor a nagytőkés-nagybirtokos osztályok nyílt politikai szervezetei megemmisültek, s újjászervezésükre a reakció nem is gondolhatott; amikor a régi horthysta reakciónak és a nemzeti összefogás kulák-burzsoá szárnyának kül- és belpolitikai érdekei kezdtek összetalálkozni a népi demokrácia elleni harcban — mindezek a rétegek elsősorban a Kisgazdapártban igyekeztek összpontosítani erőiket. E folyamat eredményeként a nagytőkés és horthysta-reakció a Kisgazdapárton keresztül bekerült a Függetlenségi Frontba: megváltozott a demokratikus pártok koalíciójának osztálytartalma.

A jobboldali gyűjtőpárt-szerepre a Kisgazdapártot mindenekelőtt a parasztság többségére gyakorolt befolyása s a háború alatti ellenzéki, antifasiszta múltja tette alkalmassá. A felszabadulás utáni nemzetközi és belső viszonyok között a tőkés restauráció vonala a népi demokráciával szemben csak a „tiszta”, „igazi” demokrácia követelése lehetett. A Kisgazdapárt a „demokráciának” három különböző elemét egyesítette: a paraszti-kispolgári

demokrácia és a polgári demokrácia táborát, valamint a régi magyar reakciónak csupán átmeneti álarcként felöltött „demokratizmusát”. A régi ellenforradalmi és a klerikális körök a Kisgazdapártot csak átmenetileg tekintették „saját” pártjuknak, addig, amíg — elgondolásaik szerint — nyíltan ellenforradalmi pártjaikat újra megalakíthatják; számukra túlsok volt a paraszt és a demokrata a Kisgazdapártban. A gazdag parasztság, a városi polgárság és értelmiség kisgazdapárti rétegei valamiféle nyugati burzsoá demokrácia megteremtéséről álmodoztak. A konzervatív, politikailag elmaradott kis- és középparasztok tömegei viszont a Kisgazdapárt révén „szabad” kistermelői létüket akarták védelmezni — balfelé is. E különböző elemek törekvései tehát távolról sem voltak azonosak, az adott helyzetben mégis széles jobboldali tömörülést eredményeztek.

E változások következtében végetért az a kezdeti időszak, amelyre a kommunista párt, a népi balszárny szinte osztatlan vezetőszerpe nyomta rá bélyegét. Az osztályharc és a koalícion belüli küzdelmek kiélesedtek, a szocialista és demokratikus erők összefogásának fenntartása, a népi demokrácia továbbfejlődése nehezebbé vált.

**A gazdasági helyzet 1945-ben** A nehézségek mindenekelőtt gazdasági természetűek voltak. A népi demokrácia rombadőlt, kifosztott országot, felbomlott gazdaságot kapott örökségbe a fasiszta rendszertől és a háborútól. A gazdasági károk összege mintegy 22 milliárd 1938-as pengőt tett ki: Magyarország 1938-as nemzeti jövedelmének kb. ötszöröse, az 1944. évi nemzeti vagyonnak 40%-a ment veszendőbe.

A mezőgazdaság állatállományának több mint a felét, gépi felszerelésének 30%-át veszítette el. A harcok és a háborús károk következtében a fő mezőgazdasági termények mennyisége 1945-ben a háború előttinek a felét sem érte el. Ez, párosulva a súlyos szállítási nehézségekkel és a parasztsággal való cseréhez szükséges iparcikk hiányával, a városi lakosság élelmezését szinte megoldhatatlan problémává tette. Közellátás szempontjából Magyarország a háború utáni Európa egyik legsúlyosabb helyzetben levő országa volt. A jegyre kiadható élelmiszerek még a legminimálisabb szükségleteket is csak kis részben fedezték. A zsír-, hús-, cukor-, só- és kenyérhiány katasztrofális méretű volt; a nélkülözésben a munkásokkal és alkalmazottakkal együtt az úgazdák tömegei is osztóztak.

A bányászat viszonylag kisebb károkat szenvedett, de 1945-ben termelése alig érte el a háború alatti mennyiség 40—50%-át.

Az ipar termelőképességének kb. a felét, anyag- és iparcikk-készletének még nagyobb részét veszítette el. A háborús károk, a nyersanyaghiány, a munkások rossz élelmezése következtében a munka termelékenysége 1945-ben, évi átlagban az 1938-as színvonalnak csak 64%-át, a foglalkoztatott munkáslétszám pedig alig 50%-át érte el. Az üzemi bizottságok irányításával megindult kezdeti helyreállító munkák, az öntudatos munkások hősiességi erőfeszítései ellenére, 1945 nyarán az ipari termelés az 1938-as színvonalnak csupán 30%-át tette ki. Az egész iparon belül már az első hónapokban is viszonylag gyorsabban folyt a helyreállítás azokban a nehézipari üzemekben, amelyek a szovjet hadsereg háborús szükségleteire, majd — miután 1945 tavaszán és nyarán a szovjet hadsereg visszaadta őket tulajdonosaiknak — túlnyomórészt a jóvátétel céljaira dolgoztak. Ez a helyzet, bár terhet és a könnyűipar

fokozottabb elmaradását jelentette, hosszabb távon hozzájárult az ipar egészének gyorsabb helyreállításához.

A legsúlyosabb károkat a közlekedés szenvedte: elpusztult vagy súlyosan megsérült a vasúti vágányzat 36 %-a, a nagyobb hidak 99 %-a. A fasiszták az ország egész hajóparkját nyugatra hurcolták. S jöllehet, a közlekedés helyreállítását maga a szovjet hadsereg még a harcok folyamán megkezdte, 1945 nyarán — ahogy erre a kommunista párt májusi országos értekezlete rámutatott — e probléma volt az újjáépítés és a gazdasági vérkeringés megindításának legnagyobb akadályja.

Óriási károk érték a lakóházakat is: az ország összes házainak mintegy egynegyede szenvedett háborús kárt; elpusztult vagy megsérült a budapesti lakások 74 %-a.

Hagyományos tőkés viszonyok között, belső erőkből — az ipari termelés kapacitásának jelentős háború alatti növekedése ellenére is — az 1938. évi termelőképesség elérése hosszú éveket vett volna igénybe. A Kisgazdapárt egyik vezetője 1945 júniusában — nyugati kölcsönre célozva — ki is jelentette: az országot „a magunk erejéből 40 évig se tudnók felépíteni”. A dolgozó nép azonban nem várhatott. Az újjáépítés elodázása, rábízása a spontán tőkés erőkre és a politikai feltételekhez kötött nyugati kölcsönre, a dolgozók szenvedéseinek meghosszabbítását, s egyben a már elért népi demokratikus vívmányok feladását eredményezte volna. A súlyos helyzetből csak úgy volt kiút, ha a népi demokrácia — támaszkodva a Szovjetunió által nyújthatott korlátozott mértékű, de mégis jelentős gazdasági segítségre — kész belenyúlni a hagyományos tőkés viszonyokba; ha az állam és a munkásosztály kezébe veszi, igyekszik irányítani és a lehetőséghez mérten tervszerűvé tenni az újjáépítés munkáját.

A kommunista párt májusi országos értekezlete, mint láttuk, ezt az utat jelölte meg. A helyzet olyan súlyos volt, hogy a kommunista javaslatokkal a koalíció jobbszárnya sem helyezkedhetett szembe. A nyár folyamán a közlekedés és a nagyüzemek több milliárdos újjáépítési hitelt kaptak. A dolgozók az év végéig 500 mozdony és 10 000 vasúti kocsit helyreállítását vállalták; megindult a „hídesata”, az első budapesti Duna-híd felépítésére széleskörű társadalmi mozgalom bontakozott ki. A bányászok súlyos élelmezési nehézségei, a bányafa, robbantószer stb. hiánya s a bányakapitalisták szabotázsza ellenére, ha lassan is, de növekedett a széntermelés: ez májusban csak napi 1000 vagont, szeptemberben már 1700 vagont tett ki.

Az újjáépítés fellendítésének fontos segítője volt a Szovjetunióval 1945. augusztus 27-én kötött gazdasági együttműködési és kölcsönös áruszállítási egyezmény, amely 1946 decemberig 30—30 millió dollár értékű áruszállítást irányzott elő. Az egyezmény értelmében Magyarország ásványolaj, gyümölcskonzerv, borpárlat és híradástechnikai eszközök fejében nyers pamutot, gyapjút, kokszt, vasércet és egyéb ipari nyersanyagokat kapott a Szovjetuniótól, tehát olyan, a termelés fellendítéséhez szükséges anyagokat, amelyek akkor az ország számára máshonnan beszerezhetetlenek, vagy a devizahiány miatt megvásárolhatatlanok voltak. Ez az egyezmény, közvetlen előnyös gazdasági hatása mellett, új fejezetet nyitott Magyarország külföldi gazdasági kapcsolatainak történetében: első lépés volt a kapitalista hatalmaktól való gazdasági függetlenülés útján.

A kommunista párt gazdasági javaslatai célul tűzték ki az ipari tőkések bevonását is az újjáépítés munkájába. Az újjáépítés, a jóvátétel, az élelmezés

gazdasági finanszírozása azonban túlnyomóan a népi demokratikus államra hárult. Neki kellett gondoskodnia a közlekedés helyreállításához szükséges beruházásokról, a tőkés vállalatok beindításáról, nyersanyag-problémáiról, a munkabérek kifizetéséhez szükséges összegekről; az ő vállain nyugodott a jövételi szállítások biztosítása, az iparnak az ehhez szükséges hitelekkel való ellátása. Az állam bevételei ugyanakkor teljesen minimálisak voltak: a régi államgépezet felbomlása után hónapokig nem volt semmiféle központi számadási rend; az adófizetés szinte a semmivel volt egyenlő. 1945 második felében az állami bevételek a kiadásoknak csak 5—7%-át fedezték; az állam nyártól kezdve újabb és újabb papírpénz kibocsátására kényszerült.

Az infláció Magyarországon valójában már a második világháború előtt megkezdődött, a felszabadulás után, különösen 1945 nyarától azonban óriási méreteket öltött. Ez akkor elkerülhetetlen volt: a gazdaságban tőkés viszonyok uralkodtak, a mezőgazdasági és ipari termelés csak kis részét tette ki a háború előttinek, az államháztartás katasztrófális helyzetbe került. A pénz elértéktelenedése hallatlan ütemű volt: az infláció végén egy 1938. évi arany-pengő értékének 1,4 quadrillió pengő aranyértéke felelt meg. Az áremelkedések emellett az inflációnak szinte minden szakaszában meghaladták a bankjegyforgalom — egyébként is szédületes — növekedési ütemét. Ilyen mértékű infláció még soha, sehol sem fordult elő. 1945 őszén a helyzet különösen súlyossá vált: az új terméskészletre álló szűkös készletek gyorsan csökkentek; az áru kínálat és a bankjegykibocsátás növekedése következtében még inkább nyilvánvalóvá vált a pénz elértéktelenedése, a pengő, mint forgalmi eszköz, egyre jobban háttérbe szorult, a forgalmat egyre inkább közvetlen termékcserevel, vagy pedig a só, cukor, zsír — és nem a pénz — közbeiktatásával bonyolították le.

Az infláció hathatós megfékezésének vagy a stabil pénz megteremtésének feltételei — mind a termelés, mind az államháztartás vonalán — még hiányoztak. A kormány csak olyan intézkedéseket volt képes hozni s tudott azoknak a zűrzavaros gazdasági helyzetben érvényt szerezni, amelyek csak átmeneti enyhülést eredményezhettek. Így került sor december 19-én a pénz lebélyegzésére. Ez az intézkedés átmenetileg csökkentette az állam új pénzkibocsátási szükségletét s ezzel az inflációt mintegy hat héttel korábbi szakaszába vetette vissza. December végén a kormány elrendelte az ún. adópengő bevezetését. Az adópengő eredetileg egyszerű index-szám volt, amelyet naponta, az árszívonal általános emelkedése alapján számítottak ki és tettek közzé, abból a célból, hogy az állam az esedékes adókat és a tőkéseknek folyósított hiteleket valorizálva kapja vissza. Az állam bevételei azonban így sem növekedtek jelentősen; az intézkedés kedvező hatása inkább abban mutatkozott, hogy nagyobb tőkét vont el a spekulációból és hosszabb időre csökkentette az állam papírpénzkibocsátási szükségletét.

Az itt vázolt gazdasági helyzetkép mélyebb hátterét azok az ellentmondásos társadalmi viszonyok képezték, amelyek közepette a népi demokrácia fejlődése megindult és előrehaladt. Az államhatalom már részben a munkásosztályé volt, sőt, irányításában a munkásosztály forradalmi pártja vezető szerepet vitt; kialakultak és — ha kezdetlegesen is — de működtek a burzsoázia gazdasági tevékenységét ellenőrző és korlátozó állami és munkásszervek. Ugyanakkor a kizsákmányoló osztályok is jelentős hatalmi pozíciókkal rendelkeztek, és ami ebből a szempontból döntő, alapjában tőkés tulajdonviszonyok uralkodtak: akkor még sem politikai, sem gazdasági feltételei nem



voltak meg az ipari burzsoázia kisajátításának. Ezt a helyzetet a kommunista párt vezetése alatt álló forradalmi munkásság, s a burzsoázia és annak politikai képviselője egyaránt átmenetinek tekintette. Az ország politikai-hatalmi viszonyai folytonos mozgásban, forrongó átalakulásban voltak, a politikai és gazdasági harcok ezért különösképpen összefonódva és egymásra közvetlenül hatva jelentkeztek, s a politika, a hatalomért folytatott küzdelem elsődleges szerepe különösképpen kidomborodott. A burzsoázia fő erőinek — az ipari és banktőkéseknek — magatartását számos kérdésben nem is annyira a pillanatnyi profitérdekek szabták meg, mint inkább a hatalomért folytatott harc, a tőkés restauráció érdekei.

Igy csakhamar kiderült, hogy a nagytőkések nem támogatják az újjáépítés érdekében meginduló erőfeszítéseket. A szovjet—magyar kereskedelmi egyezmény éles tőkés ellenállásba ütközött: a jobboldali miniszterek kijelentették, hogy ilyen nagyarányú szerződés megkötésére az ideiglenes kormány nem jogosult. A nagytőkések, akik a felszabadulás előtt kiválóan értettek a gazdasági szervezéshez, most mint ügyefogyott emberek léptek fel, akik minden kérdésben az állam támogatására szorulnak. Amikor azonban vagyónak átmentéséről vagy az infláció által nyújtott profitszerzési lehetőségekről volt szó, meglepő mozgékonyaságról és ügyességről tettek bizonyosságot. Az inflációs viszonyok különösen alkalmasak voltak az ellenőrizhetetlen pénzügyi műveletekre, a fontos áruk visszatartására és fekete piacon való értékesítésére, az állami jóvátételi és beruházási hitelekkel való manipulációkra s még a munkabérekre szánt összegek spekulációs hasznosítására is. De a nagytőke mindenekelőtt politikai okokból nem vett részt az infláció fékezésére irányuló erőfeszítésekben: a gazdasági csődöt, a tömegeknek a népi demokráciával való szembefordulását, nyugati kölcsön szükségességét — politikai és ezen keresztül gazdasági hatalmának megerősödését remélte az inflációtól.

Tetézte a nehézségeket, hogy az infláció a spekulánsok, feketézők, csempészek hadában elkerülhetetlenül kitermelte a burzsoáziának egy különösen veszedelmes rétegét: e mohó és könyörtelen siserahad, melynek túlnyomó részét a régi, „szolid” tőkések képezték, lételeme volt a gazdasági zűrzavar, a dolgozó tömegek nélkülözése.

Az infláció hatása a legsúlyosabban a dolgozó osztályokat, közöttük is elsősorban a munkásosztályt érintette. 1945 nyaratól az év végéig a bankjegyforgalom 37-szeresére, az árak azonban 85-szörösükre emelkedtek. A munkások reálbére katasztrofálisan csökkent: az 1945. július 15-i reálbér-színvonal (amely maga is a háború előttinek csak egy részét tette ki) szeptemberben kb. a felére, november végén egyharmadára, december elején még ennél is alacsonyabbra esett. A dolgozók, főleg a bérből és fizetésből élők, helyzete egyre elviselhetlenebbé vált; a munkáscsaládok százezrei formálisan éheztek; széles tömegek batyuzással, utolsó ruhadarabjaik élelemre cserélésével tartották fenn magukat. Az infláció — különösen az első hónapokban — kétségtelenül elősegítette az újjáépítés kibontakozását, de ugyanakkor a munkásosztálynak mérhetetlen szenvedéseket okozott, egyes rétegeit átmenetileg deklasszálta, gátolta a termelő munkába való bekapcsolódásukat.

A kommunista párt, baloldali szövetségeseinek támogatásával, mindent elkövetett a dolgozók nélkülözésének enyhítésére, az infláció romboló hatásának fékezésére. 1945 júliusában a szakszervezetek kollektív szerződést kötöttek a tőkés érdekképviselettel: ez történelmileg nagy vívmány volt, azonban a kollektív szerződésekben érvényre jutó bérpolitika nem számolt a rohamos

inflációval. 1946 február elejéig a munkások tizenegyszer kaptak béremelést. Az infláció menete azonban olyan gyors volt, hogy ezek csak egy-egy pillanatra jelentettek valami átmeneti javulást. A helyi kommunista szervezetek, a szakszervezetek és az üzemi bizottságok is óriási erőfeszítéseket tettek a munkások és a dolgozó értelmiség helyzetének javítására: szervezetteretkeztek az üzemek számára élelmet szerezni; a legtöbb helyen megszervezték az üzemi étkeztetést stb. Mindennek ellenére, a munkások az átlagosan rendelkezésre álló kevés élelmiszermennyiségnek is csak egyre kisebb részéhez voltak képesek hozzájutni. A tőkés és az infláción élősködő spekulánsok viszont óriási összegeket kerestek és sokszorosát fogyasztották annak, ami átlagosan egy emberre juthatott volna.

A súlyos gazdasági helyzet és az infláció nagy megpróbáltatások elé állította a munkásoknak és a parasztnak a földreformmal megalapozott szövetségét is. Az újgazdák sokszázézes táborába, bár élelmezés szempontjából a nélkülözések ellenére is kétségtelenül jobb helyzetben volt, mint a városi dolgozó lakosság, sokat szenvedett; nemcsak a legszükségesebb fogyasztási cikkekhez (ruha, cipő, petróleum stb.) nem volt képes hozzájutni, hanem az új gazdaságának beindításához szükséges iparcikkekhez sem. A vetőmagbeszerzés, az állami támogatás ellenére, óriási nehézségekbe ütközött. Sok újbirtokos, művelési eszközök, igaerő stb. kölesönzése érdekében, rendszeres robotra kényszerült a kulákság földjén. A kulákok és a módosabb középparasztnak kihasználták a városi dolgozó lakosság és az újgazdák nélkülözését. A Kisgazdapárt „paraszti érdekvédelmétől” felbuzdulva, feleslegeiket kivonták a beszolgáltatás alól, a szovjet csapatok ellátásának terheit a szegényparasztnak igyekeztek hárítani, spekuláltak nagyban és kicsinyben, kiuzsorázták a városból jövő „batyuzókat”. A város és a falu közötti normális gazdasági kapcsolatok felbomlása s az a tény, hogy az állam az újgazdák is csak igen szűkös gazdasági támogatást nyújthatott, tág teret nyitott a kisgazdapárti munkás- és városellenes agrárdemagógia számára.

A zilált gazdasági helyzetnek és a burzsoázia magatartásának egyetlen pozitív következménye volt: méginkább fokozta a népi demokratikus állam beavatkozásának szükségességét a gazdasági életbe, egyre jobban szétrombolta a dolgozó körében a burzsoázia nélkülözhetetlenségéről szóló, a felszabadulás hónapjaiban már amúgy is erősen megtépázott hiedelmeket. Az infláció egyes területeken gyakran teljesen illuzórikussá tette a tőkés feletti ellenőrzés érvényesülését (az üzemi bizottságok pl. energiáik nagy részét a munkások élelmezési gondjainak enyhítésére fordították); a másik oldalon azonban olyan új állami szervek és intézkedések megalkotását váltotta ki — s ezeknek nagyerejű proletár tömegtámogatást biztosított —, amelyek megszilárdulva, később a tőkés feletti ellenőrzésnek, majd a burzsoázia kisajátításának hatékony eszközeivé váltak. 1945 decemberében, kommunista kezdeményezésre és vezetés alatt, így alakult meg a Gazdasági Főtanács. Eredetileg azzal az átmeneti időre szóló céllal jött létre, hogy valami rendet igyekezzen vinni a zűrzavaros gazdasági életbe, gondoskodjék az állami hitelek jobb elosztásáról, hatásköre azonban csakhamar kiterjedt a gazdasági irányítás legfontosabb területeire, egyre inkább korlátozta a jobboldaliak kezén levő gazdasági minisztériumok befolyási körét, jelentős szerepe volt a stabilizáció, majd az államosítások előkészítésében. A pillanatnyi szükség-helyzetnek és a munkásosztály távolabbi céljainak ugyanilyen találkozásából került sor 1945 decemberében a bányák állami ellenőrzés alá vételére, ami

gyakorlatilag államosításukat jelentette. A gazdasági nehézségek fokozódása és a bányakapitalisták szabotázsja 1945 őszen súlyos szénválságra vezetett. A széntermelés novemberben újra napi 1300 vagonra esett vissza. A növekvő szénhiány veszélybe sodorta az újjáépítés egész munkáját; e helyzetből kivezető utat csak az államosítás, a rendelkezésre álló szűkös erők központi összefogása mutathatott. A szénbányák államosítása a bányamunkásság mozgósításának is új erőforrásává vált: a kommunisták által 1945—46 telén meghirdetett „széncsata” széleskörű visszhangra talált a túlnyomóan kommunista érzelmű bányászok körében.

Mint látható, a munkásosztálynak az államhatalomban való részesedése sem változtathatta meg az infláció elnyomórító hatását. A helyzet a proletariátus szempontjából mégis új volt: a munkások által létrehozott érték-többlet ugyan közvetlenül a tőkések és a spekulánsok táborát gazdagította, de ugyanakkor ez volt a forrása a népgazdaság helyreállításának, a nemzeti vagyon növelésének is. Ezért a proletariátus osztályérdekei az infláció alatt is azt követelték, hogy átmenetileg romló anyagi helyzete ellenére vezető szerepet töltsön be az újjáépítésben, s a népi demokratikus állammal együttműködve teremtsen meg a stabilizáció legfontosabb feltételét: a termelés helyreállítását. E bonyolult viszonyokat s a belőlük fakadó, gyakran egyáltalán nem „népszerű” feladatokat nem volt könnyű megmagyarázni a széles munkástömegeknek. Súlyos ellentmondás volt, hogy — az öröklött katasztrofális gazdasági viszonyok miatt — az új rendszer vívmányai közvetlenül nem vezettek a dolgozók anyagi helyzetének javulására. A munkásság kevésbé tudatos rétegeiben így elkerülhetetlenül lábra kaptak ösztönös áramlatok; ezeket az áramlatokat a jobboldali szociáldemokraták tudatosan is szították. A jobboldali szociáldemokraták, miközben politikailag szorosan együttműködtek a burzsoáziával, a munkásokat „baloldali” demagógiával igyekeztek félrevezetni. A proletariátus alapvető törzse azonban a legsúlyosabb helyzetben is kitartott, s minden fontosabb kérdésben a kommunisták, az öntudatos munkások vonták magukkal a proletariátus politikailag elmaradottabb, tapasztalatlanabb rétegeit, azoknak a zömét is, akik szervezotileg a szociáldemokrata párthoz tartoztak.

Nagy erőfeszítések, bonyolult harcok és a munkások áldozatos munkája eredményeként, az újjáépítés haladt előre. A közlekedés helyreállítására kitűzött célok az év végére megvalósultak, sőt, túl is szárnyalták őket; decemberben már állt a Kossuth-híd, a felszabadult Magyarország első Duna-hídja; az ipari termelés szinte minden területen jelentősen emelkedett.

#### **Az 1945 őszi választások. Jobboldali előretörés**

1945 őszenek legfontosabb politikai eseményei az október végén megtartott budapesti törvényhatósági és a novemberben lezajlott országgyűlési választások voltak. A választásokat egyre élesedő politikai küzdelmek előzték meg. A kommunista párt, helytelenül, maga szorgalmazta a választások őszi megtartását; a törvényhozó hatalom ideiglenességének e túl gyors megszüntetésére való törekvés mögött valójában a politikai erőviszonyok alakulásának helytelen értékelése rejlett. A kommunista párt túlbecsülte a felszabadulás óta kiharcolt nagy gazdasági és politikai vívmányok közvetlen hatását, a kommunisták és az egész népi balszárny tömegbefolyását; lebecsülte a magyar reakciós körök erejét, az ellenforradalmi és fasiszta múlt

örökségét s az 1945 őszére kialakult súlyos gazdasági helyzet hatását a dolgozók, mindenekelőtt a parasztság tömegeire.

Az 1945 szeptemberében elfogadott új választójogi törvény a gyakorlatban a fasiszta és a reakciós erők lényeges korlátozását nem jelentette. A Kiszgazdapárt jobboldali gyűjtőpárttá való alakítása, amelynek osztályhátterére már utaltunk, 1945 nyaratól a reakciós körök tudatos politikai taktikájává vált. Ennek jellegzetes bizonyítéka a Magyarországon igen befolyásos katolikus klérus magatartása: bár az Országos Választási Bizottság a Katolikus Néppárt indulását engedélyezte, a választások küszöbén a párt visszalépett, azzal a nyíltan is kifejezett céllal, hogy „a polgári tábor” egységét ne veszélyeztesse. A jobboldali tömörüléssel a kommunista párt a koalíció balszárnyának szorosabb összefogását igyekezett szembeállítani: hosszú viták és a szociáldemokrata párton belüli éles küzdelmek közepette sikerült elérnie, hogy a fővárosi törvényhatósági választáson a két munkáspárt közös listán induljon.

A Kiszgazdapárt választási agitációját „az isten, a haza és a magántulajdon” „szentháromságának” jelszavával folytatta. A katolikus klérus nyíltan beavatkozott a választási küzdelembe: Mindszenty hercegprímás körlevelét, amely a népi demokráciát gyalázó kijelentések és a szemforgató vallási frázisok ó-reakciós keveréke volt, minden templomban felolvasták. A Kiszgazdapárt falusi agrár-demagógiája széleskörű szovjetellenes és nacionalista agitációval párosult; a nacionalista uszítást az 1945 őszén a szlovák nacionalisták által elindított szlovákiai magyarüldözések is elősegítették.

A budapesti választások, amelyeken a közös kommunista—szociáldemokrata egységlista a szavazatoknak csak 42%-át szerezte meg, már előre vetítette az országos választások várható eredményét. A november 7-i országgyűlési választásokon a Kiszgazdapárt 57%-kal abszolút többségre tett szert; a kommunista és a szociáldemokrata párt egyaránt a szavazatok 17—17%-át szerezte meg; a Nemzeti Parasztpárt 7%-os eredményt ért el. A többi elenyésző számú szavazat a Polgári Demokrata Pártra és a Radikális Pártra esett.

Az ipari proletariátus forradalmi tömegei, a bányamunkásság túlnyomó többsége, a régi tiszántúli agrárproletárok jelentős része a kommunista pártra szavazott. A Szociáldemokrata Párt szavazói elsősorban a budapesti és vidéki nagyüzemi munkásság felső rétegeiből, a városi és falusi kisiparosokból és az értelmiség liberális csoportjaiból kerültek ki. A Nemzeti Parasztpárt híveinek többségét tiszántúli és Duna—Tisza közti újjgazdák s a „népies” eszméken nevelődött értelmiségiek képezték. A Kiszgazdapártra szavazott a régi kis- és középparaszttok túlnyomó többsége, sokan a vallásos dunántúli újjgazdák közül, a jobboldali beállítottságú értelmiség nagy része, a városi kispolgárok — ugyan-csak erősen reakciós szemléletű — zöme, a reakciós hivatalnokok, a burzsoázia és a nagybirtokosok szinte minden rétege.

A választások eredményei mindegyik párt számára meglepetést okoztak. A Kommunista Párt s a mögötte álló forradalmi munkások és szegényparaszttok csalódtak várakozásaikban: ugyanolyan erőviszonyokra számítottak a szavazófülkében is, mint amilyent az országépítő munkában, a gazdasági és politikai vívmányok kiharcolásában addig tapasztaltak. A Nemzeti Parasztpárt megdöbbenve vette tudomásul, hogy a dolgozó parasztság tömegeibe még kevésbé sikerült beágyazódnia. A Szociáldemokrata Pártnak a budapesti választások után még megvolt a lehetősége, hogy a vártnál kevesebb szavazatért a közös listát okolja; az országgyűlési választásokon már külön indult, de vérmes és irreális reményei — hogy mint a két szélső erő, a kommunisták

és a kiszegzők között elhelyezkedő „középpárt” győzelmet arat — nem teljesültek.

A Kiszegzőpárt vezetésében túlsúlyban levő nagytőkés, klerikális, kulák és középpolgári csoportok — eltérő színezetük ellenére — közös célja a kommunista pártnak a hatalomból való kiszorítása, a Függetlenségi Front szét-törése, a Szovjetunióval való szakítás volt. E terv azonnali keresztülviteléről azonban eleve le kellett mondaniok. A jobboldal tért nyert, de — és ezt a kiszegzőpárti politikusok zömének is be kellett látnia — a munkásosztály számára döntő súlyt biztosító nemzetközi és belső hatalmi viszonyok alapvetően nem változtak meg. A kommunista párt és a baloldali pártok jelentős tömegbefolyással rendelkeztek a nép politikailag legérettebb, legforradalmibb rétegeiben. A belső fegyveres erők a munkások és a szegényparasztok kezében voltak, ettől csak polgárháborúval lehetett volna őket megfosztani. De erre az útra a Kiszegzőpártot saját paraszti tömegei se követték volna: ezek a dolgozó parasztok nem a forradalmi munkássággal polgárháborúra készülők, hanem azzal szövetségben levő kiszegzőpártra adták szavazataikat, azzal a kikötéssel, hogy a párt védje meg az ő „külön” paraszti érdekeiket. S végül itt volt a Szovjetunió: hadseregének jelenléte, nemzetközi támogatása eleve kilátástalanná tett minden nyílt restaurációs kísérletet. A burzsoá jobbszárny csak a másik utat választhatta: bennmaradni a koalícióban, kihasználni az ezzel együttjáró hatalmi pozíciókat és legális lehetőségeket, magával vonni a Szociáldemokrata Pártban és a Parasztpártban levő szövetségeseit, minél jobban elszigetelni a Kommunista Pártot s egy nemzetközileg kedvező időpontban végrehajtani a nyílt jobboldali fordulatot. Ennél jobb tanácsot nyugati szövetségeseik sem adhattak számukra.

E megfontolások alapján a Kiszegzőpárt már a budapesti és az országos választás közötti időben elfogadta a kommunisták javaslatát, hogy a Függetlenségi Frontot, a koalíciós kormányzást — a választások számszerű eredményétől függetlenül — továbbra is fenn kell tartani. Hosszas pártközi viták után, november 15-én megalakult az új kormány: elnöke a kiszegzőpárti Tildy Zoltán lett, 18 tagjából 9 a Kiszegzőpárthoz, 4—4 a Kommunista és a Szociáldemokrata, egy pedig a Parasztpárthoz tartozott.

A koalíció fennmaradása azonban nem változtatott azon a tényen, hogy a jobboldali előretörés következtében a Függetlenségi Front súlyos válságba került. A választások után a kommunisták és a népi balszárny számára nehéz hónapok következtek. A nyugati hatalmak, amelyek addig nem voltak hajlandók hivatalosan elismerni az új magyar államot, most azonnal felvették vele a diplomáciai kapcsolatot s ujjongva arról beszéltek, hogy Magyarország Kelet-Európa „legdemokratikusabb” országa. Vérszemet kapva a koalíció jobbszárnyának választási győzelmétől, a népi hatalom ellenségei széleskörű támadásba lendültek. A jobboldali előretörés az élet minden területén éreztette hatását. Az új nemzetgyűlésben a jobboldal többséggel rendelkezett. A választásokat követő napokban fasiszta tüntetések zajlottak le Budapesten és az ország több helységében. Gazdasági téren nőtt a tőkés szabotázs. A gazdasági nehézségek enyhítésére és az ország demokratizálására már régebben hozott intézkedések végrehajtása, a politikai önbizalmában megerősödött reakciós közigazgatási apparátus ellenállása következtében, egyre jobban akadózott. A túlnyomórészt horthysta közigazgatási tisztviselők az ország politikailag elmaradottabb vidékein a felszabadulás előttihez hasonló, ellenforradalmi hangulatot teremtettek. A jobboldali előretörés megbénítással

fenyegette a nemzeti bizottságok és más népi szervek tevékenységét. A Kisgazdapárt — a szociáldemokrata jobboldal támogatásával — éles harcra kezdett a népi rendőrség ellen, a kommunisták visszaszorításáért a fegyveres testületekben. Decemberben a Kisgazdapárt törvénytervezetet készített az új mezőgazdasági érdekképviselőtről; ebben a nagygazdák vezetése alatt álló Parasztszövetséget akarta az egész parasztság érdekképviselői szervévé tenni. Széleskörű támadás bontakozott ki a földreform ellen is: a legkülönbözőbb címen indult meg az újgazdák földjeinek visszaperlése. 1946 januárjában Kerék Mihály, a földhivatal elnöke, a Kisgazdapárt hivatalos támogatásával rendelettervezetet igyekezett elfogadtatni az Országos Földbirtokrendező Tanácsal, amely az 1945 márciusi törvény végrehajtásának „visszásságaira”, a szegényparaszatok „tülkapásaira” hivatkozva, a földosztás általános megreformálását tűzte ki célul. A nagybirtokosság és a latifundiumaitól ugyancsak megfosztott magas klérus tudatosan a kulákságot ért „sérelmek” hangoztatásával igyekezett támadni a földreform ellen; célja — mint ahogy erre a Kommunista Párt azonnal rámutatott — az volt, hogy a parasztságtól kapjon segédesapatokat a földreform elleni harcához.

A helyzet veszélyességét növelte az a tény is, hogy a népi balszárny nem volt egységes, s a jobboldal a Szociáldemokrata Pártban s a Nemzeti Parasztpártban is jelentősen előretört. A jobboldali szociáldemokraták és parasztpártiak a vártnál gyengébb választási eredményekért saját balszárnyukat tették felelőssé, azt hangoztatták, hogy a túlságos kommunista- és szovjetbarát politika ütötte el pártjaikat a választási győzelemtől; a kommunista párttal való szövetség lazítását, „önálló” kül- és belpolitikai vonalat követeltek. Követeléseiknek az adott visszhangot, hogy a kül- és belpolitikai „harmadik utasság” társadalmi talaja a választások után megerősödött: a demokratikus érzelmű, de a kommunistáktól még távolálló értelmiségi és kispolgári köröket is lenyűgözte a jobboldal előretörése. E „harmadik utas” hangulatokat a jobboldali parasztpártiak és szociáldemokraták — így pl. 1946 januárban a parasztpárti Bibó István — ideológiailag is megpróbálták alátámasztani. Hogy ez a „harmadik utas” középpártiság elméletileg teljesen utópisztikus felfogás volt, azt éppen a választások utáni helyzet bizonyította: a „tiszta” vagy egyenesen „paraszti” demokráciát hangoztató Kisgazdapárt választási győzelme a régi magyar ellenforradalmi erők felülkerekedésének veszélyét idézte fel; s hogy politikai szempontból valójában semmi mást nem tartalmazott, mint a népi balszárny felbomlásására való törekvést, azt a szociáldemokrata és parasztpárti jobbszárny gyakorlata mutatta. Decemberben a szociáldemokrata jobbszárny, „pártérdekekre” hivatkozva, kivonult a Szakszervezeti Tanácsból, a szakszervezeti egységet csak az utolsó pillanathan sikerült megmenteni; számos helyen megindult a kommunistákkal együttműködő helyi szociáldemokrata párt- és szakszervezeti vezetők leváltása; az új nemzetgyűlésben a jobboldali szociáldemokrata képviselők a kisgazdapárti frakció csendestársának szerepét játszották s a két párt szónokai versenyezve kínálták fel virágnyelven egymásnak az 1943-as, kommunisták nélkül létrejött, kisgazda—szociáldemokrata szövetség felújítását. A parasztpárti jobbszárny vezetői, Kovács Imre, Farkas Ferenc pedig tárgyalásokba kezdtek a kisgazdapárttal, a parasztpártnak a reakciós Parasztszövetséghez való csatlakozásáról; teljes erővel bekapcsolódtak a kisgazdapárti munkásellenes parasztdemagógiába s élére igyekeztek állni a „békeelőkészítés” ürügyén szított sovíniszta hangulatoknak.

## Baloldali ellentámadás. A Baloldali Blokk

A választások eredményei a Kommunista Pártot arra készítették, hogy az ország politikai erőviszonyait és saját tevékenységét józanul felülvizsgálja. Elemzése szerint a Kisgazdapárt választási győzelme elsősorban a munkás-paraszt szövetség történelmi gyengeségének s a felszabadulás utáni fejlődés nehézségeinek (a súlyos gazdasági helyzet; a város és a falu közötti ellentétek kiélesedése stb.) volt a következménye. S itt elsősorban nem is az esett súlyosan látta, hogy széles kis- és középparaszti tömegek nem közvetlenül a kommunista pártra szavaztak, hanem hogy az ország nagy parasztpártja, a Kisgazdapárt olyan gyűjtőpárt volt, amelyben a népi rendszer számára megnyerhető tömegek és vezetők — akkori kifejezéssel — „vadházasságban” éltek a burzsoáziával, sőt a feudális dzsentrireakcióval is. A Kommunista Párt nem becsülte le a jobboldal előretörésében rejlő veszélyeket, de nem esett pánikba sem. Rámutatott arra, hogy a Kisgazdapárt nagy számbeli ereje egyúttal gyengeségének is a forrása: ezt a paraszti tömeget a nagytőkés-klerikális körök távolról sem használhatják fel szabadon a munkásosztály és a népi hatalom ellen; az osztályellentétek pedig ezt a mamut-pártot előbb-utóbb múlhatatlanul szétbomlasztják. S ami a döntő: tudatában volt annak, hogy a kommunistákra leadott 800 000 munkás és szegényparaszti szavazat, kétmillió dolgozónak (a munkásosztály többségének és közel egymillió dolgozó parasztnak) a baloldal melletti kiállása — számba véve a magyar társadalom felszabadulás előtti állapotát, a reakciós és fasiszta erők évtizedes túlsúlyát Magyarországon — nagy eredményt jelent. Ez, párosulva a kedvező nemzetközi erőviszonyokkal és a munkásosztály hatalmi pozícióival, továbbra is döntő erőfőlényt biztosít a népi baloldal számára.

Ennek az értékelésnek a helyességét a további események mindenben igazolták.

A jobboldal 1945 őszi előretörése tovább fokozta a burzsoá befolyást a középrétegek (középparasztok, értelmiség) soraiban, sőt, kezdetben az újjazdák és a munkásosztály elmaradottabb rétegeinek bizonytalanságát is. De a helyzetnek volt egy másik, ezzel ellentétes hatása is: amilyen mértékben kibontakozott a jobboldali támadás, úgy nőtt a törekvés a munkások és szegényparasztok körében arra, hogy tömörüljenek és a tömegharc éles fegyverével védjék meg érdekeiket.

1945 november—decemberben a gazdasági helyzet a mélyponton volt. A nyomor, a téli nélkülözések, a spekuláció tobzódása rohamosan fokozta a munkások és a falusi szegénység elégedetlenségét.

Az új országgyűlés 1945. november 30-i ülésén a kommunista párt vezér-szónoka, Rajk László kifejtette a párt követeléseit. Utalt arra, hogy a koalíció pártjai még a választások előtt megállapodtak a koalíciós kormányzás fenntartásában, és közös programot fogadtak el a megalakuló új kormány leg-égetőbb teendőiről: az élelmezési helyzet megjavításáról, a spekuláció letöréséről, a pénzromlás megfékezéséről, a Függetlenségi Front régi államosítási programjának végrehajtásáról, a földreform lezárásáról, a közigazgatás megtisztításáról. A Kommunista Párt a közösen elfogadott program haladéktalan végrehajtását követelte s újabb halaszthatatlan feladatként sikraszállt az ország államformájának rendezése, a köztársaság kikiáltása mellett.

A jobboldal e gazdasági követelésekkel az éhínség szélére taszított és elkeseredett tömegek színe előtt nyíltan nem szállhatott szembe. December, január, február folyamán a kormány egy sor intézkedést hozott. A Gazdasági

Főtanács megalakításán, a bányák államosításán és a már ismertetett inflációellenes intézkedéseken túl, rendeletek jelentek meg a tőkéskek fokozottabb megadóztatásáról, egyes fontos iparcikkek zárolásáról, a mezőgazdasági termények állami cseréjének kibővítéséről, a gazdagparasztok feleslegeinek felkutatásáról. Január 15-én, ugyancsak kommunista kezdeményezésre, életbe lépett az új kollektív szerződés, amely a tőkéseket természetbeni bér fizetésére is kötelezte. E gazdasági intézkedések az infláció viszonyai között tartós eredményre nem vezethettek, mégis nagy jelentőségűek voltak: átmenetileg valamelyest javították a munkások helyzetén s megmutatták, hogy — a Kisgazdapárt választási győzelme ellenére — van erő, amely szembe tud szállni a tőkés osztály törekvéseivel.

Politikai szempontból hasonló jelentősége volt 1946. február 1-én a köztársaság kikiáltásának és törvénybeiktatásának. Az 1944 decemberében összeült Ideiglenes Nemzetgyűlés törvényileg nem rendezte az ország államformáját. Ennek ellenére az új magyar állam a gyakorlatban már teljesen köztársasági jellegű volt; a köztársasági államforma valójában csak hivatalos parlamenti szankcionálásra várt. A magyar nagytőkéskek zöme — nem is beszélve a klerikális és a feudális-dzsentrri körökről — távolról sem volt demokratikus köztársasági meggyőződésű. Élesebb politikai harcokra ebben a kérdésben mégsem került sor: a széles dolgozó tömegek helyeselték és magától értetődőnek tartották a köztársasági államformát, teljesen egyetértett vele a Szociáldemokrata Párt és a Parasztpárt, de még a Kisgazdapárt vezetőségének jelentékeny része is. 1946-ban a forradalmi átalakulás már jóval túllépett a polgári demokrácia keretein s a harc már akörül folyt, hogy a megvalósult népi demokrácia megszilárduljon és továbbfejlődjék-e, vagy pedig burzsoá rendszerré süllyedjen-e vissza? Ebben a helyzetben a szélsőjobboldal kiállása a köztársaság ellen csak arra lett volna alkalmas, hogy a tömegek e régi reakciósok demokratikus álarca mögé pillanthassanak. A burzsoá köröknek emellett volt egy olyan hátsó gondolatuk is, hogy az alapján polgári tartalmú köztársasági törvényt a politikai és gazdasági változások burzsoá keretek között való tartására is felhasználhatják. Mindenesetre jellemző volt a szélsőjobboldal köztársasági állásfoglalásának elvi „szilárdságára” az akkor még kisgazdapárti Sulyok Dezsőnek, a törvényjavaslat hivatalos előadójának parlamenti beszéde: a köztársaság törvénybeiktatását javasolta ugyan, de beszédén az a „demokratikus” történetfilozófiai gondolat vonult végig, hogy végeredményben mindegy, milyen — monarchikus vagy köztársasági — egy ország államformája. A törvényjavaslatot a jobboldal is elfogadta, ellene csak néhány, megrögzötten habsburgpárti klerikális képviselő szavazott. A baloldal számára a köztársaság kikáltása viszont komoly politikai sikert jelentett: egyik első, kezdeti lépése volt az előretört jobboldal elleni politikai ellentámadásnak.

A köztársaság kikiáltása szükségessé tette a kormány átalakítását. A koalíciós pártok ui. abban egyeztek meg, hogy a köztársasági elnöki tisztségre Tildy Zoltán miniszterelnököt jelölik; a javaslatot a nemzetgyűlés elfogadta s új miniszterelnökké az ugyancsak kisgazdapárti Nagy Ferencet választotta meg. Nagy Ferenc 1947 májusáig — disszidálásáig — maradt a kormány elnöke. Közepes képességű, gazdagparaszti politikus volt, a Kisgazdapárt elnöki tiszte mellett ő irányította a „tömegszervezetét”, a Parasztszövetséget is; a nyugati imperialista hatalmakkal való szövetség feltétlen híve, aki szoros kapcsolatokkal rendelkezett a városi burzsoáziával és — református volta ellenére — a klerikális körökkel is. Politikai nézetei a polgári



rendszer egy olyan válfaját képviselték, amelyben a gazdagparaszttság jelentős súllyra tehetne szert. A Kisgazda-jobb szárny következetes „reálpolitikusként”, fő feladatát a paraszti tömegek megtartásában, a kisgazda-gyűjtőpárt „jobb időkre” való átmentésében látta, így taktikai okokból többször került ellentétbe azokkal a szélsőjobb oldali elemekkel, akik azt hitték, hogy a választási többséggel a győzelem is az ölükbe hullott.

Ez a „reálpolitika” azonban a választások utáni hónapokban még benne s a hozzá hasonló kisgazda-politikusokban sem kerekedett teljesen felül; erre csak a Kommunista Párt vezetése alatt álló forradalmi tömegek ereje kényszerítette őket.

Említettük már, hogy 1945 őszén a katasztrofális gazdasági helyzet következtében a dolgozó tömegek elégedetlensége rohamosan fokozódott. Ez az elégedetlenség új tápot kapott a jobboldal politikai előretöréséből: a munkások és a szegényparasztok kevésbé tudatos rétegeiben a nyomor miatti elkeseredés most esüggedéssel, a jövőbe vetett bizalom megrendülésével is párosult. Budapesten, a bányavidékeken, a vidéki városokban spontán sztrájkok, lázongások, anarchikus mozgalmak törtek ki.

A kommunista párt a tömegelégedetlenség e jeleit élesen megkülönböztette a reakciós erők ellenforradalmi törekvéseitől; hangsúlyozta, hogy ezek a tömegek nem azért elégedetlenek, mert a demokrácia túlságosan népi, hanem mert nem tartják eléggé népinek, túl kevésnek tartják azt, ami politikai és mindenekelőtt gazdasági érdekeik érvényesítése terén eddig megvalósult. A Kommunista Párt elhatározta, hogy bátran élére áll a mozgalomnak, s azt tudatos vezetéssel helyes irányba tereli. Ez a feladat a kommunista párt és a munkásosztály kapcsolatának nagy erőpróbája volt, de teljes sikerre vezetett: a munkástömegek — s velük párhuzamosan az újjgazda-szegényparasztok — kibontakozó harcok mozgalomával a népi demokrácia új nagy előrehajtó erőre tett szert.

A népmozgalom szervezése, tudatos irányba terelése a kommunistákra, a kommunista helyi szervezetekre hárult. A párt akkor már félmillió szervezett taggal rendelkező tömegpárt volt, a budapesti párttagok száma elérte a 130 000-et. Ez egymagában is nagy erőt jelentett. A pártszervezetek élénk, öntevékeny politikai életet éltek, a taggyűlések, a pártonkívüli dolgozók körében is népszerű pártnapok forró hangulatú tömeggyűlésekké változtak. A népi baloldal erre a kommunista tömegereire támaszkodva vívta ki az előretört jobboldal elleni első sikereket. Ez az erő tanította meg először — már a választásokat követő napokban — a reakciósokat arra, hogy a tömegharcban mások az erőviszonyok, mint a szavazófülkében: az utcára merészkedő szedett-vedett fasiszta csoportokat a kommunista munkások gyorsan szétzavarták. A kommunisták ezekben a hetekben és hónapokban óriási felvilágosító munkát végeztek, bátran vállalták a pillanatnyilag népszerűtlennek tűnő feladatokat, megmagyarázták a spontán sztrájkok helytelenségét, összefogásra, kitartásra buzdították a munkásokat. Az anarchikus mozgalmak száma egyre csökkent, a küzdelem egyre szélesedő, szervezett tömegharcok alakult. Ez a proletár tömegereő állt nyomós érvként a kommunista párt első gazdasági és politikai részletkövetelése mögött; a részletkövetelések elfogadása viszont tovább növelte a munkások önbizalmát és saját erejükbe vetett hitét.

Csakhamar megmozdult a vidék is. Az újjgazdák tömegei felismerték: a jobboldali előretörés a földreform vívmányait veszélyezteti. Decemberben a

kiosztott földek visszaperlésére megindult kulák-földesúri roham sokhelyütt tiltakozó tüntetésekre vezetett. Januárban megindultak a tömeges küldöttségjárások Budapestre. 15-én a ceglédi szegényparasztok 100 tagú küldöttsége, majd az áporkai, Szaboles megyei, hajdúszoboszlói stb. paraszt-küldöttek jelentkeztek. A küldöttségek első útja a Kommunista Párt központjába vezetett, — e különböző pártállású falusi vezetők magától értetődőnek tekintették, hogy a nehéz helyzetben a Kommunista Pártnál keressenek támaszt. Itt közölték velük, hogy a párt és a munkások magukénak tekintik követeléseiket. A szegényparasztok önbizalmukban megerősödve tértek haza falujukba, a „Földet vissza nem adunk!” jelszó hetek alatt eljutott az ország legtávolabbi vidékére is. S amikor pl. Cegléden február elején földvisszaperlő tárgyalás kezdődött — a város határában mintegy 8000 holdnyi juttatott föld forgott veszélyben —, 5000 paraszt vonult harcra készen a bíróság elé.

A Kommunista Párt következetessége és a fellendülő tömegmozgalom nagy hatást gyakorolt a baloldali pártokra is. A baloldali szociáldemokratákat, de a jobboldali befolyás alatt álló munkásokat is, ugyanevak megriasztotta a Horthy-korszakból jól ismert szélsőjobboldali elemek előretörése; erősödött bennük a törekvés a kommunistákkal való szorosabb összefogásra; ezzel párhuzamosan élesebbé vált a küzdelem a párton belül is a jobb- és baloldal között. A parasztpártra a földreform elleni kirohanások gyakoroltak hasonló hatást. Fellendült a szakszervezetek és az üzemi bizottságok tevékenysége. Differenciálódás indult meg magában a Kisgazdapártban is: balszárnyán tömörülni kezdtek a kisparasztok és a demokratikus értelmiség képviselői (Dobi István, Ortutay Gyula stb.). A mozgalomba sok nemzeti bizottság is bekapcsolódott; a népi szervezetek, amelyeknek működése a felszabadulást követő hónapokban visszaesett, most új élet költözött. Egyre jobban kialakultak egy, a jobboldallal szembeni széleskörű ellentámadás körvonalai.

Februárban már harcoss, öntudatos népmozgalmaktól volt hangos az ország. E mozgalmak, amelyek végighullámozottak szinte minden üzemen és a falvak százain, követelései igen változatosak voltak, de központi helyet foglalt el bennük a Kommunista Párt három fő célkitűzése: a nagytőke- és spekuláció-ellenes intézkedések végrehajtása, a földreform elleni támadások visszaverése s a jobboldal legtöbb kárt okozó segédesapatának, a reakciós közigazgatási tisztviselőknek az eltávolítása. Február első napjaiban a budapesti üzemi munkások egymás után indították küldöttségeiket a kormányhoz, gazdasági helyzetük javítását s a reakciós tisztviselők eltávolítását követelték. Sok üzemben a munkáspártok, a szakszervezet és az üzemi bizottság önhatalmulag távolították el a fasiszta elemeket. 12-én a BSzKRT dolgozói ötperces figyelmeztető sztrájkjal tiltakoztak a Kisgazdapárt lapjának, a Kis Ujságnak egyik jobboldali hangú cikke ellen. Mindszenty hercegprímás február 10-i, uszítóhangú templomi beszédére, s az ennek hatására szervezett jobboldali tüntetésre, 13-án az egész budapesti munkásság 10 perces tiltakozó sztrájkja volt a válasz. Február 1-én Sárbogárdon, 2-án Hajdúböszörményben tömegtüntetés követelte a reakciós tisztviselők eltávolítását. Veszprémben a Fekesz megyei nagygyűlésen tiltakozott a földreformot ért támadások ellen. 14-én Hódmezővásárhelyen volt harcoss hangulatú tömegtüntetés. Megkezdődtek a „népítéletek”: a tüntető munkások és szegényparasztok sok helységben öntevékenyen végre is hajtották a reakciós tisztviselők eltávolítását. Ilyen népmozgalmak voltak február 16-án Battonyán, a három baloldali párt részvételével; 17-én Nagykőrösön, a Kommunista Párt és a Parasztpárt szervezé-

sében; 18-án Mezőkovácsházán stb. A karcagi újgazdák tömeggyűlése határozatában kimondta: „Aki a földhöz nyúl, meghal.” 20-án Pécsen 15 000, majd Győrött, Szombathelyen, Szegeden sokezer dolgozó tüntetett.

Az erőviszonyok rohamosan tolódtak el a baloldal javára. Február 16-án a kommunista párt sportesernoki nagygyűlésén újabb követeléseket jelentett be: a bauxit-, olaj-, ércbányák államosítását, a négy legnagyobb nehézipari üzem állami kezelésbe vételét, a bankok állami ellenőrzését; a szakszervezetek képviselőinek részvételét a közigazgatási apparátus megtisztításában s végül: a reakciós jobboldali elemek kizárását a Kisgazdapártból. Február 20-án pártközi tárgyalások indultak, a Kisgazdapárt a kommunisták követeléseit visszautasította. A tömegharc azonban tovább fokozódott, sőt, csak most érkezett el csúspontjához. A Tiszántúlon alig volt község, ahol e hetekben a népmozgalmak valamilyen formájára ne került volna sor. De a politikailag elmaradottabb vidékeken (a Dunántúlon, Abaúj megyében stb.) is napirenden voltak a tüntetések, népítéletek, reakció-ellenes nemzeti bizottsági határozatok. A helyi követelések végrehajtásának ellenőrzésére számos helységben külön alkalmi népi bizottságok alakultak. A mozgalom fontos vonása volt, hogy bennük sokhelyütt a baloldali pártok is résztvettek, sőt a Kisgazdapárt újgazda-tagjai és demokratikus helyi vezetői is.

Március első napjaiban a Kommunista Párt tárgyalásba kezdett a Szociáldemokrata Párt és a Parasztpárt vezetőivel, s javaslatot tett a baloldali pártok és a szakszervezet szorosabb harci összefogására, egy a Függetlenségi Fronton belül megalakítandó Baloldali Blokk létrehozására. A javaslatot a baloldali vezetők magukévá tették, széles szociáldemokrata és parasztpárti tömegek már aktív harcban álltak, — ilyen körülmények között e pártok jobbszárnya nem tudta érvényesíteni akaratát. Március 5-én a Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Parasztpárt és a Szakszervezeti Tanács képviselői megalakították a Baloldali Blokkot, közös kiáltványukban állást foglaltak az újabb államosítások, a közigazgatás munkás-ellenőrzéssel végrehajtandó megtisztítása és a jobboldalnak a Kisgazdapártból való kizárása mellett. A Baloldali Blokk egyúttal bejelentette, hogy e követelések alátámasztására március 7-re tömegtüntetésre szólítja fel Budapest dolgozó népét.

A Baloldali Blokk megalakulásának hatására megmozdultak a Kisgazdapárt szerveződő balszárnyának képviselői is. Március 8-án nyilvánosságra hozott nyilatkozatukban leszögezték: „1. A Független Kisgazdapárt haladó demokratái egyetértenek a Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt és a Nemzeti Parasztpárt kiméretlen harcával a reakció ellen. 2. Kérjük és kívánjuk pártunk vezetőségétől, hogy ezt a harcot pártunk reakciós csoportja ellen nyomban indítsa meg és velük szemben a konzekvenciákat haladéktalanul vonja le.”

A reakciós körök megrettentek. A készülő budapesti tüntetéstől félve, olyan híreket terjesztettek, hogy a kommunisták pucersra, a proletárdiktatúra kikiáltására készülnek. A jobboldal egyes területeken gyors engedményeket tett, hogy így csökkentse a támadási felületet: Nagy Ferenc miniszterelnök kijelentette, hogy a Kisgazdapárt hajlandó feladni a földreform revíziójára vonatkozó követeléseket.

1946. március 7-én megmozdult Budapest munkássága. A Baloldali Blokk tüntetésén, amely az egyik legnagyobb felszabadulás utáni tömegdemonstráció volt, több mint 300 000 dolgozó vett részt, a fővárosi proletariátus elsőpró többsége s a lakosság minden haladó rétege. A tüntető nagygyűlés

teljesen a Kommunista Párt politikai vezetése és jelszavai alatt zajlott le. A Hősök terén Rákosi Mátyás, Szakasits Árpád és Veres Péter szólt az egybe-  
gyűltekhöz. Rákosi Mátyás beszédében kiemelte a néptömegek mozgalmának  
jelentőségét, ismertette a Baloldali Blokk követeléseit s hozzátette: ha a  
baloldal követeléseit nem teljesülnek, e demonstrációt újabbak és még erőtelje-  
sebbek fogják követni.

A budapesti „proletár-ökölnek” ez az impozáns felemelkedése eldöntötte  
a csata kimenetelét. Március 8-án a Baloldali Blokk átnyújtotta követeléseit  
a Kisgazdapártnak s 12-ére határozott választ kért rájuk. 12-én a Kisgazda-  
párt elfogadta a Baloldali Blokk követeléseit és kizárta pártjából 21 legexpo-  
náltabb szélsőjobboldali képviselőjét.

### **Politikai és gazdasági harcok a stabilizáció előkészítésének hónapjaiban**

Az 1946 január—márciusi tömegharcok a munkások és szegényparasztok felszabadulás utáni legnagyobb arányú közvetlen beavatkozása volt a politikai küzdelembe; tapasztalatai kitörölhetetlen nyomokat hagytak a tömegekben — s a burzsoázia tudatában is. Szorosabban összekovácsolta a baloldali pártokat, megerősítette bennük a kommunistákkal való egységfront híveit, s ezzel az egész Függetlenségi Frontot átsegítette legváltáságosabb időszakán. Nagy hatást gyakorolt a Kisgazdapárt kisparaszti tömegeire és demokratikus értelmiségi rétegére is. 1946. márciusa után a Kommunista Párt és a Kisgazdapárt között a parasztság kérdésében éles ideológiai vita zajlott le; a jobboldali kisgazda-politikusok körömszakadtáig védtek a „parasztegyeség” jelszavát, — ami valójában már annak a burkolt beismerése volt, hogy a pártjukban létrejött jobboldali „parasztegyeség” lassú bomlásnak indult.

A Baloldali Blokk győzelme azonban a küzdelem végső kimenetelét nem döntötte el, s távolról sem jelentette a kisgazda-jobbszárny végleges vereségét. Az osztályharc és a politikai küzdelmek tovább élesedtek. Mégis, az 1946. márciusától—augusztusig terjedő időszakban újabb nagyarányú *politikai* összecsapásra nem került sor; e hónapokat még az eddiginél is élesebb helyi csatározások, de a fő kérdésekben bizonyos erőegyensúly és állóharc jellemzik. Március—áprilisban túlnyomóan a Kommunista Párt ér el további részleges politikai eredményeket, június—júliusban inkább a burzsoá jobboldal; a nagyobb horderejű kérdésekben kompromisszumok születnek.

A baloldal sikereit jelzik: a Parasztpárt jobbszárnya a párt márciusi kongresszusán kénytelen visszavonulót fújni; áprilisban a Kommunista Párt eléri, hogy a Baloldali Blokk állandó politikai szervként működjék; megalakul az újgazdák tömegszervezete, az Ufosz; ugyancsak áprilisban — a Szovjetunióval való szorosabb kapcsolatok demonstrálására — kormányküldöttség jár Moszkvában s a Szovjetunió a jóvátételi kötelezettségek fizetésének határidejét meghosszabbítja; radikális ítéletekkel lezajlanak a nyilas és horthysta fő háborús bűnösök pereit; szigorú megtorlásban részesülnek a fasiszta és klerikális körökből kiinduló helyi ellenforradalmi szervezkedések; ha vontatottan is, de megindul a Baloldali Blokk márciusi követeléseinek gyakorlati végrehajtása: a szakszervezet és a nemzeti bizottságok részvételével folyik a közigazgatás megtisztítása, a nemzetgyűlés törvényerőre emeli az újabb államosításokat s a Nemzeti Bank állami ellenőrzését.

A burzsoá jobbszárny azonban a Baloldali Blokk követeléseinek elfogadását csak átmeneti visszavonulásnak tekintette. A forradalmi tömegmoz-

galom lehűtötte vérmes politikai reményeit s arra készítette, hogy terveit méginkább az ország nemzetközi helyzetének megváltozására, a szovjet csapatok békekötés utáni kivonulására, a nyugati hatalmak támogatására alapozza. A Kisgazdapártból kivált szélső-jobboldali képviselők, akik már február óta elégedetlenek voltak a Nagy Ferenc-féle vezetéssel s azzal vádolták, hogy tehetetlenségből nem használja ki a választási többségből adódó lehetőségeket, — áprilisban „Szabadság Párt” néven külön pártot alakítottak; a pártalakítást július elején a Szövetséges Ellenőrző Bizottság is engedélyezte. A Szabadság Párt, élén Sulyok Dezsővel, „demokratikus” szólamai ellenére, valójában új-fasiszta alakulat volt; ezt azonnal megmutatta híveinek összetétele: uszító gyűléseit a tegnap még nyilas-fasiszta, béli stávizott tisztviselők, volt katonatisztek, reakciós városi kispolgárok látogatták. A burzsoázia terveit azonban továbbra is a Kisgazdapártra alapozta; a Sulyok-párt számukra csak arra volt jó, hogy parlamenti destrukciójával, heccgyűléseivel a kisgazda-jobbszárnyról magára vonja a baloldal csapásait.

A jobboldal május — június — júliusban átmenetileg megerősítette tömegbefolyását. Az infláció utolsó, legszenvedetelibb hónapjai ezek, amikor a munkásokban csak az a remény tartotta a lelket, hogy nélkülözésüknek csakhamar végeszakaad. A dolgozók egyes elmaradott rétegeiben reakciós, fasiszta áramlatok jelentkeztek, az elégedetlenség több helyen — május 20-án Kunmadarason, július végén Miskolcon — antiszemita pogromokra vezetett. Májusban, a stabilizáció érdekében, a kormány az eddiginél szigorúbb beszolgáltatási rendelet kiadására kényszerült; a rendeletben e mellett, a Kisgazdapárt hatására, nem érvényesült kellően a progresszívitás elve. A Kommunista Párt követelésére a beadás mértékét az újgazdák javára később módosították, az agrár-demagógia azonban — annál is inkább, mert újra hallatlanul rossz termésre volt kilátás — új tápot kapott.

A burzsoázia ebben a helyzetben új támadással kísérletezett: május végén a Kisgazdapárt memorandumot nyújtott át a Baloldali Blokknak, amelyben a községi képviselőtestületi választások haladéktalan kiírását, a rendőrségi és más hatalmi pozíciók újraelosztását követelte az 1945 őszi szavazatarány alapján.

A Kommunista Párt tisztában volt azzal, hogy az idő a baloldal számára nem alkalmas nagyobb arányú politikai harcra, a válság kompromisszumos megoldására, vagy legalábbis elodázására törekedett. A Baloldali Blokk kijelentette, hogy kész bizonyos pozíciók átadására — nem a „lakkeipós” kisgazdáknak, hanem a kisgazda-parasztoknak; a községi választásokat, amint az ország gazdasági helyzete engedi, megtartják s addig is a kormány lépéseket tesz a választási törvény előkészítésére. E javaslatok alapján, június elején a koalíciós válság átmenetileg elsímult. A Kisgazdapárt jobbszárnya — alább még szó lesz, milyen okokból — maga sem merete a hűrt a végletekig feszíteni, az időt inkább saját, még gyenge balszárnyának visszaszorítására igyekezett felhasználni: kizárta a párt vezető szerveiből a baloldallal való összefogás híveit. Néhány hét múlva, a községi választások és a parasztság érdekképviselőteről hozandó törvény körül, újra válság fenyegetett, ezt a kormány nyugati útja „oldotta meg”. Július elején ugyanis a kormány a nyugati hatalmaktól hivatalos angliai és amerikai látogatásra kapott meghívást. A Kisgazdapárt és a Szociáldemokrata Párt jobbszárnya már régóta dolgozott egy ilyen látogatás kieszközlésén; ezzel akarta ellensúlyozni az eredményes áprilisi moszkvai út politikai hatását. A nyugati út a jobboldali körök sze-

mében a tőkés nagyhatalmakkal való kapcsolatok erősítését demonstrálta a széles tömegek előtt azonban — a kormánydelegáció egyik tagja Rákosi Mátyás volt — inkább a népi demokrácia nemzetközi helyzetének konszolidálódását bizonyította.

A politikai állóharc mögött valójában két fontos tényező állott: a békeszerződés és a gazdaság stabilizáció napirendre kerülése.

Az 1945 szeptemberi sikertelen tárgyalások után a decemberben Moszkvában összeült külügyminiszeri értekezlet eredménnyel zárult, a Szovjetunió és a nyugati hatalmak megegyeztek a volt csatlós országokkal kötendő békeszerződés alapelveiben. 1946 május elején új külügyminiszeri értekezlet kezdődött, amely már a párizsi béketárgyalások közvetlen előkészítésével foglalkozott. Bár számos vitakérdés (az olasz jóvátétel, a dunai hajózás stb.) függőben maradt, július 29-re kitűzték a béketárgyalások megkezdését.

A magyar burzsoázia, mint már említettük, fő politikai reményeit az ország nemzetközi orientációjának békekötés utáni megváltoztatására építette, minél előbb meg akart szabadulni a fegyverszüneti szerződés — számára „kellemetlen” — korlátozásaitól és a szovjet vezetés alatt álló Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól. Tudta azonban azt is, hogy a magyar békeszerződés megkötésében döntő szerepe van a Szovjetuniónak. Ez a megfontolás arra készítette, hogy a békekötésig „mérésékelt” magatartást tanúsítson s az ország kül- és belpolitikai helyzetét egy bizonyos fokon túl ne élezze. A Kommunista Párt, a forradalmi munkásság küzdelmét alapjában megkönnyítette a fegyverszüneti állapot, de — nemesak Magyarországon, hanem méginkább a politikailag fejlettebb Bulgáriában és Romániában — számos vonatkozásban és egyre inkább korlátozta is: a teljes szuverénitás hiánya, az a tény, hogy a fegyverszüneti szerződés a burzsoáziát támogató nyugati hatalmak beleszólási jogát is elismerte ez országok belügyeibe, gátolta a népi demokratikus úton való gyorsabb előrehaladást. 1946 kora nyarán a politikai közdelem nagyarányú kiéleződése azonban nehezítette volna a békeszerződés megkötését, amit pedig, szögesen ellentétes osztály-célokból ugyan, de mindkét fő erő — a burzsoázia és a proletariátus is — szorgalmazott.

Az ország gazdasági helyzete ez idő alatt ellentmondásosan alakult. Az infláció, amelynek ütemét a december—januári intézkedések átmenetileg lefékeztek, márciustól az eddiginél is rohamosabban fokozódott; már nem segítette, hanem gátolta az újjáépítés munkáját. A bankjegyforgalom, a pengő forgási sebessége csillagászati számokat ért el s az áremelkedések méginkább megelőzték növekedésüket. Májustól a „sima” pengő értéke majdnem a nullával volt egyenlő, a pénzforgalmat már az adópengővel kellett lebonyolítani. Az áruk forgalomból való elvonása, az áru-, arany- és valuta-spekuláció hovatovább elborította az egész gazdasági életet. A spekuláció méreteire jellemző, hogy miközben a dolgozók a legsúlyosabb élelmezési nehézségekkel küzdöttek, a csempészkereskedelem különböző csatornáin naponta több tucat vagon élelmiszert vittek ki az országból. A munkások és alkalmazottak reálbére tovább csökkent. Az új kollektív szerződések, amelyek a tőkéseket természetbeni bér fizetésére, vagy bizonyos mennyiségű kalória folyó áron való megtérítésére is kötelezték, átmenetileg enyhülést eredményeztek. Tartósabb javulást azonban csak azokban az üzemekben jelentettek, amelyek maguk fogyasztási cikkeket termeltek s a faluval közvetlenül cserélhettek. Ahol ez nem volt lehetséges, ott az ún. „kalóriapénz” ellenére a munkások reálbére 1946

májusában az 1945 júniusi színvonalnak egynegyedét, júniusban egytizedét sem érte el. Az 1946. augusztus 1. előtti hetekben a bér, néhány órával a fizetés után, egy kiló krumplira sem volt elegendő. A dolgozók a nélkülözések és erőfeszítések végső határához érkeztek.

Az újjáépítés ugyanakkor 1946 tavaszára már jelentős eredményeket ért el. A legfőbb iparágakban — a vas-, acéliparban, a textiliparban, a szénbányászásban — emelkedett a termelés. A Szovjetunióval, majd 1946 első felében Csehszlovákiával, Romániával, Lengyelországgal és kisebb mértékben egyes tőkés országokkal kötött árucseresegyezmények hatása kezdett megmutatkozni. A Szovjetuniótól kapott 15 millió dolláros textilbérmunka révén jelentős textil-készleteket szerzett az ország. A szovjet-magyar kereskedelmi megállapodás keretében 1946 tavaszáig Magyarország 3 millió dollár értékű árut szállított, de 11 millió dollárnyi értéket — a gyakorlatban tehát mintegy 8 millió dollár áruhitelt — kapott. Komoly segítség volt az is, hogy 1946 áprilisában a Szovjetunió a jótételi szállítások határidejét 6 évről 8 évre emelte fel. Nagy eredmények születtek amellet a közlekedés helyreállítása terén; az új termés küszöbön állt; a békeszerződés megkötése után számítani lehetett a nyugatra hurcolt magyar vagyont legalább egy részének a visszaszerzésére is. Kezdték létrejönni a stabilizáció feltételei.

Az infláció megszüntetése érdekévé vált az ipari tőkéseknek is. Az ipari burzsoázia gazdasági befolyása alapvetően a tőkés termelésen nyugodott; az ilyen ütemű infláció, a burzsoá értelemben is teljesen természetellenes viszonyok azonban felbomlással fenyegették a termelés legalapvetőbb feltételeit. Az ipari burzsoázia, amely 1945 őszen és telén — elsősorban politikai okokból — semmiképp sem volt hajlandó résztvenni az infláció fékezésében, most bizonyos fokig megváltoztatta álláspontját; annál is inkább, mert nem ok nélkül félt attól, hogy ellenkező esetben maga ellen hívja ki a forradalmi munkásságnak — még a márciusnál is erőteljesebb — fellépését.

Az ipari burzsoázia tehát maga is elismerte a stabilizáció szükségességét. Ez, természetesen, nem jelentette azt, hogy hajlandó támogatni a kommunista párt stabilizációs tervét. Ellenkezőleg, minden tőle telhetőt elkövetett saját elgondolásának érvényesítésére, amelynek lényege egy nyugati kölcsönrel végrehajtható, csak az állami jegybankpolitikára korlátozódó szanalási terv volt; szanalás, amely a tőkés viszonyokat stabilizálja. Ez az elgondolás azonban homokra épült. Az Egyesült Államok kész lett volna bizonyos kölcsönt nyújtani — de nem a népi demokratikus Magyarországnak. Ehelyett — a jótételi terhekre célozva — jegyzékeiben a magyar gazdasági helyzetért a Szovjetuniót tette felelőssé. A valóságos helyzet ebben a kérdésben ez volt: a jótételi szállítások összege 1946 áprilisáig a fegyverszüneti szerződésben vállalt és esedékes részletnek csak egy töredékét, mintegy 11 millió dollárt tett ki; ha ebből a 8 millió dollár értékű szovjet árukölcsönt leszámítjuk, a kiadás nem volt több 3 millió dollárnál. Igaz, a szovjet csapatok ellátása is jelentett gazdasági terheket, a nyugati hatalmak viszont az összes jótételi terhek sokszorosát kitevő magyar vagyont tartottak vissza Nyugat-Németországban. Jellemző, hogy amikor ezt a Kommunista Párt a parlamentben felvetette, a Kiszgazda-jobbszárnyon ilyen közbekiáltások hallatszottak: „jó helyen van az ott”. A nyugati hatalmak a Nemzeti Bank ugyancsak nyugatra hurcolt aranykészletét (kb. 30 millió dollár értékben) is csak a Szovjetunió és a magyar kormány ismételt követelésére voltak hajlandók 1946 nyarán visszaszolgáltatni.

Az imperialista nyugati beavatkozási kísérleteit a Szovjetunió támogatása, a hazai burzsoázia törekvéseit a kommunista párt következetessége és a baloldali tömegereje hiúsította meg. Áprilisban a Kommunista Párt a gazdasági területre esopotósította át erőt s napirendre tűzte a stabilizáció belső erőkből történő végrehajtását; minden más kérdést e legégetőbb feladat megoldásának rendelt alá. A kommunista javaslatokat — amelyek a jó pénz megteremtésének időpontját 1946. augusztus 1-ben szabták meg — a dolgozók minden rétege óriási megkönnyebbüléssel fogadta. A baloldali pártok és a Baloldali Blokk április—májusi nagygyűlésein (Kaposvárott, Debrecenben stb.) száz-ekrek követelték a kommunista szanálási terv végrehajtását; a legsúlyosabb nélkülölések közeli megszűnésének tudata erőt, bizalmat öntött a megfáradtakba, megakadályozta azt, hogy a reményvesztett nyomorúság a széles dolgozó tömegeket reakciós áramlatoknak szolgáltatassa ki. A burzsoázia, látva saját elgondolásainak kudarcát, visszavonult; most már abban reménykedett, hogy a szerinte irreális kommunista terv elbukik s utána jobb feltételek között érvényesítheti saját célkitűzéseit.

S valóban, ilyen nehéz viszonyok között még soha, egyetlen országban sem került napirendre pénzügyi stabilizáció. A burzsoá szakembereknek abban igazuk volt, hogy sikeres megvalósítása lehetetlen a szokásos tőkés szanálási módszerekkel. Az intézkedéseknek nemcsak a szorosan vett állami pénzügyeket kellett átfogniok, hanem lényegében az egész gazdasági életet, az ár- és bérviszonyok egész rendszerét, az egész hitelszervezetet, a termelés legfőbb területeit. Amivel viszont nem számoltak ezek a „szakértők”, az volt, hogy e nagyarányú beavatkozást lehetővé teszik a munkásosztály erős államhatalmi pozíciói, az állami- és munkásellenőrzés meglevő, vagy részben éppen a stabilizáció előkészítése idején létrehozandó szervei.

A Kommunista Párt stabilizációs terve a következő — teljesen reális — elgondoláson alapult: 1946-ban az ország nemzeti jövedelme eléri az 1938-as évi 60%-át; az államháztartás szükségleteire — a jóvátételi és újjáépítési kiadások miatt — ebből viszonylag nagy részt, kb. az 1938-as állami kiadásoknak megfelelő összeget kell kihalítani; ennek ellenére, teljesen lehetséges olyan ár- és bérviszonyok kialakítása, hogy a munkások reálbére elérje az 1938-as színvonal 50%-át; az állami kiadásokat elsősorban megfelelő adózási rendszer bevezetésével és szigorú betartásával kell biztosítani; mivel a mezőgazdaság helyreállítása gyorsabb ütemű, mint az iparé, a paraszti vásárlóerő és a rendelkezésre álló ipareikk-mennyiség egyensúlyban tartására elkerülhetetlenül szükségessé válik bizonyos agráröllő kialakítása. A terv egyik legfontosabb része az új infláció veszélye nélkül forgalomba hozandó bankjegy-mennyiség meghatározása volt: ezt augusztusban 260 millió forintban szabták meg, s az év végére maximálisan 1 milliárd forintra szándékoztak emelni.

Áprilisban a Kommunista Párt külön szanálási bizottságot hozott létre. A teendőköt — amelyekből igen sok hárult a Gazdasági Főtanácsra — részletesen kidolgozták. A főbb termékek árainak, a kalkulációs sémáknak elkészítésére s az árviszonyok ellenőrzésére júniusban megalakult az Anyag- és Árhivatal. Új adózási rendeletek jelentek meg: a már említett beszolgáltatási rendelet; a bérházak jövedelmének 80%-át kitevő házaöl stb. A részfeladatok kidolgozására és megoldására az egyes tárcák mellett albizottságok alakultak. A tervezett bérszínvonal szem előtt tartásával a szakszervezetek új kollektív szerződéseköt kötöttek a tőkés érdekképviseletekkel. A stabilizáció sikerének biztosítása érdekében — a munkáspártok tagságának, az üzemi bizottságok-



nak, a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének, a baloldali ifjúsági szervezeteknek részvételével -- széleskörű társadalmi mozgalom bontakozott ki; országsszerte forintvédő bizottságok, népi ellenőrző szervek stb. jöttek létre. Az infláció szédítő üteme több vonatkozásban maga is elősegítette a stabilizáció sikerét: az a tény pl., hogy a forgalomban levő papírpénztömeg szinte minden értékét elveszítette, azt eredményezte, hogy a pénzbeváltás alig igényelt forintot s így a kibocsátott új pénz állami költsön szerepét játszotta; a tőkésék az utolsó időszakban áruikat nem dobták piacra, ez az árukészletet növelte. Az éhínség szélén álló dolgozók feszült várakozása közepette következett el augusztus 1. -- s a stabilizáció teljes győzelmet aratott.

#### FORDULAT A SZOCIALISTA ÁTALAKULÁS IRÁNYÁBAN KÜZDELEM A MUNKÁSHATALOM GYŐZELMÉÉRT

(1946 szeptember -- 1947 január)

1946 ősze más viszonyokat talált Magyarországon, mint az 1945. évi: a népi demokrácia politikai, gazdasági és szociális tartalmában már sokkal többet jelentett, mint egy évvel azelőtt. A kommunista párt vezette népi baloldal végrehajtotta az ország demokratikus átalakítását, megvédte a demokratikus vívmányokat, létrehozta és egyre jobban érvényesítette a tőkésék feletti munkás-ellenőrzést, lépéseket tett a monopoltőke kisajátítására, s közben -- a legsúlyosabb életviszonyok között -- eredményesen építette újjá az ország gazdaságát. A stabilizáció, bár közvetlenül csak a legszembeszökőbb nehézségeket szüntette meg, konszolidálta a népi demokrácia gazdasági helyzetét. Küszöbön állt az ország nemzetközi helyzetének rendezése is: a párizsi béke tárgyalásokon korábban befejeződött a békeszerződés kidolgozása s már csak a hivatalos aláírás formai aktusa maradt hátra. A munkásosztály számára kedvezőbb erőviszonyok ellenére, az ország politikai-hatalmi helyzetében azonban még mindig fennállt az ellentmondás, a proletariátus és a burzsoázia közötti küzdelem még mindig nem oldódott meg. A továbbhaladás irányát tekintve most újra, 1945 nyarához képest magasabb színvonalon, került válaszút elé az ország. A politikai küzdelem újra magasra esapott; a pártok rendezték, vagy rendezni igyekeztek soraikat, kidolgozták, vagy igyekeztek kidolgozni az új helyzetnek megfelelő politikájukat, egymáshoz való viszonyukat.

**A gazdasági helyzet** A stabilizáció az ország gazdasági helyzetét ugrás-  
**az un. „stabilizációs** szerűen megjavította. Az eredmények, természetesen,  
**évben”** elsősorban az inflációs időkhöz viszonyítva jelentettek  
óriási fejlődést. A nagy nehézségek árán megteremtett egyensúlyt, a jó pénz értékállandságát csak a burzsoázia ellenállásának és számos objektív körülménynek a leküzdése útján lehetett továbbra is biztosítani. A nyersanyaghiány, a szénellátás nehézségei még gyakran vezettek súlyos zavarokhoz; meg kellett oldani az átmenetileg jelentkező munkanélküliséget, leküzdeni az őszi hónapokban különböző okokból -- a tőkésék nem kielégítő ellenőrzése, a rossz termés stb. miatt -- előállott áremelkedéseket; meg kellett értetni a munkásokkal, hogy a tervezettnél gyorsabb béremelés a stabilizációt veszélyeztetné. A rossz

termés és az elkerülhetetlenül alacsonyra szabott mezőgazdasági terményárak miatt a dolgozó parasztság helyzetének javulása nem volt olyan szembeszökő, mint a munkásoké; az agrárrolló ugyan elsősorban a gazdagparasztokat sújtotta, de kihatott az egész parasztság jövedelmére is, — mindenek komoly politikai kihatásai is voltak. A fejlődés ellenére a legsúlyosabb problémát továbbra is az élelmiszerellátás jelentette, az a körülmény, hogy 1946-ban a mezőgazdaságot súlyos aszály sújtotta s a főtermények terméseredményei 40—50%-kal alatta maradtak az 1937—38. évi átlagoknak. A stabilizáció bizonyos fokig konszolidálta a tőkés gazdasági helyzetét is; ezek, csalódva várakozásaikban, új — bár a réginél lassúbb ütemű — inflációra spekuláltak, az államot a szigorú hitelpolitika feladására, a bankjegykibocsátás nyakló nélküli növelésére akarták rávenni, új és új hitelekért ostromolták a Gazdasági Főtanácsot, az ár- és bérszínvonal egyensúlyának megbontása érdekében maguk buzdították a munkásokat irreális bérkövetelésekre, a kollektív szerződés áthágására.

A nehézségek azonban — amelyek főleg az első hónapokban voltak súlyosak — nem változtattak azon, hogy a stabilizáció teljes sikert aratott. Az államháztartás helyzete gyorsan javult, az új adórendszer — amely részben már a tőkés fokozottabb megterhelésére épült — az 1946—47-es pénzügyi évben az állami kiadások 80%-át fedezte; a deficit kisebb volt a legtöbb európai országénál. A Gazdasági Főtanács által irányított szigorú hitelpolitika, a stabilizáció sikerének e fontos feltétele, elősegítette a tőkés arany-, valuta- és árukészleteinek a termelésbe és forgalomba való bevonását, s egyben újabb jelentős lépés volt előre a burzsoázia ellenőrzése és korlátozása terén is. A termelés — nem utolsósorban a dolgozók munkalendületének növekedése következtében — ugrásszerűen emelkedett: az ipari termelés értéke egy év alatt 32%-kal nőtt s 1947 júniusában megközelítette az 1938-as érték 90%-át, a termelékenység a különböző iparágakban 20—40%-kal volt magasabb. Meggyorsult a könnyűipari ágak helyreállítása is. A hallatlanul rossz termés ellenére a piacra kerülő mezőgazdasági cikkek mennyisége az előző évihez képest 30%-kal emelkedett, a lakosság élelmiszer-ellátása sokat javult. Ebben, a stabil pénz és az agrárrolló mellett, nagy szerepet játszott az állam helyes, termelésre ösztönző mezőgazdasági politikája, amely a kényszerintézkedések körét a lehető legszűkebbre szabta. (Így pl. amikor 1946 telén kiderült, hogy az agrárrolló túlságosan szélesre nyílt, kommunista javaslatra sorra felszabadították a mezőgazdasági termények szabadpiaci forgalmát.) S ami a legfontosabb: megszűntek a munkások, a bérből és fizetésből élők legsúlyosabb nélkülözései; az 1938-as színvonal kb. 50%-át kitevő 1946 augusztusi reálbérek egy év alatt több mint 30%-kal emelkedtek. A stabilizáció, amely vitathatatlanul a kommunista párt alkotóképességének és hozzáértésének bizonyítéka volt, megnövelte a kommunisták iránti bizalmat, a párt tömegbefolyását. A kommunista párt hatóereje, kezdeményező és irányító szerepe még jobban megerősödött.

### A Magyar Kommunista Párt III. Kongresszusa. Irány: a szocializmus

1946 szeptember végén összeült a Kommunista Párt III. Kongresszusa. Ez volt a párt életében az első legális viszonyok között tanácskozó kongresszus; egyben az első az ország felszabadulása óta. Megnyitását Budapesten impozáns munkásnaggyűlés vezette be, innen indultak a küldöttek a tanácskozásra.

A kongresszus a magyar kommunista- és munkásmozgalom nagy fejlődését tükrözte. A küldöttek több mint 650 000 párttagot képviseltek, a tagság 42%-a munkás volt, közel 40%-a dolgozó paraszt (túlnyomórészt újjgazdák és agrárproletárok), s az értelmiségi párttagok száma is több tízezerre rúgott. A kommunisták nagy befolyással rendelkeztek a széles munkás- és szegényparaszti tömegek között: a szakszervezetek taglétszáma 1 200 000 főt tett ki; az újjgazdák új tömegszervezetének, az UFOSZ-nak tagsága és politikai szerepe gyorsan nőtt a falvakban; a nők és az ifjúság kommunisták vezette egységsszervezetei (MNDSZ, MADISZ, SZIT) jelentős befolyásra tettek szert; a pártnak szoros kapcsolatai voltak a baloldali pártokkal, a Szociáldemokrata Párt munkástömegeivel és baloldali vezetőivel, a Nemzeti Parasztpárt erős balszárnyával — 1946 őszén sok megyében és helyszínen megalakultak a Baloldali Blokk helyi szervei —, de a Kiszgazdapárt baloldali demokratáival is; fennálltak és — bár 1945 tavaszához képest gyengébb aktivitással — működtek a különböző népi szervek, a stabilizáció után megnövekedett jelentőségű üzemi bizottságok, a nemzeti bizottságok stb. A párt tömegbefolyásának szélesedésében nagy szerepet játszott a — széles tömegek számára 1945 előtt teljesen ismeretlen — kommunista eszmék terjedése, a marxista-leninista tanítások formáló hatása. A kommunista vezetők ebben az időben széleskörű és alkotó ideológiai és publicisztikai munkát végeztek: a Szabad Nép vasárnapi vezércikkei, a Társadalmi Szemle tanulmányai, a Politikai Akadémia vita-ülései politikai eseményszámba mentek, nagy meggyőző erővel bizonyították a párt politikájának helyességét; a marxista-leninista eszmék fényében világították meg nemcsak a napi problémákat, hanem ezek összefüggését a magyar társadalmi és nemzeti fejlődés nagy sorskérdéseivel is.

A fő jelszó, amelyben a kongresszus összefoglalta a párt további politikai feladatait, ez volt: „Ki a nép ellenségeivel a koalícióból!” Ez azt jelentette, hogy — a Szociáldemokrata Párttal való egységfront s a Baloldali Blokk erősítésével, a még burzsoáziához húzó kis- és középparasztoknak és értelmiségieknek a baloldallal való közelítésével — el kell érni a burzsoázia kizorítását a Kiszgazdapártból, ki kell küzdeni a Kiszgazdapárt haladó dolgozó paraszti pártként való megújítását, — s ezzel létrehozni a népi demokrácia új, szilárdabb kormányzati alapját, egy új, burzsoáziától mentes Függetlenségi Frontot és koalíciót.

Gazdasági téren a kongresszus további nagytőkeellenes intézkedéseket követelt: a bankok állami ellenőrzését, a mezőgazdasági gépeket és eszközöket gyártó nagyüzemek államosítását. „Nem a tőkéseknek, hanem a népnek építjük az országot” — hangoztatta a kongresszus határozata s e célkitűzést támasztotta alá több olyan követelése is, amely már a kulákok kizsákmányolási lehetőségeit is korlátozni igyekezett: a föld adás-vételében az állam elővásárlási jogának biztosítása, a malmok állami, ill. községi tulajdonba vétele. A Kongresszus megállapította, hogy most, amikor létrejött a stabilizáció, lehetségessé és egyben szükségessé vált egy hosszabb, 3 évre szóló gazdasági terv kidolgozása. Elkészítéséhez a kommunista párt szakemberei a kongresszus után azonnal hozzáfogtak; rövidesen napvilágot látott a párt 3 éves tervjavaslata. A terv középpontjában a gazdasági újjáépítés befejezése és a dolgozók életszínvonalának emelése állott; kimondta, hogy 1947. augusztus 1-től, 3 év alatt a munkások életszínvonalának túl kell szárnyalnia a háború előttit, ennek érdekében az ipari termelésnek mintegy 27%-kal meg kell

haladnia, a mezőgazdaságnak pedig el kell érnie az 1938-as színvonalat. A tervjavaslat három év alatt 6 és félmilliárd forint beruházást irányzott elő, a beruházások kb. 52%-át az ipar és a közlekedés, 30%-át közvetlenül vagy közvetve a mezőgazdaság, 18%-át pedig a szociális és kulturális élet fejlesztésére szánta. Ez, az ország akkori helyzetében hatalmas összeg csak a burzsoázia fokozott megterhelésével volt biztosítható. A tervjavaslat alapvetően a helyreállítás befejezésére irányult, de célul tűzte ki a magyar ipar szerkezetének egészségesebb irányú megváltoztatását is: a nehézipari ágak termelését az 1938-as színvonal 140—150%-ára szándékozott emelni. A Kommunista Párt számolt azzal, hogy 1946 őszén Magyarországon a szocialista tervgazdálkodás fő feltételei — a munkásosztály szilárd államhatalmi vezető szerepe és az ipari burzsoázia kisajátítása — még csak részben vannak meg; a terv meghirdetése, a munkásosztállyal való elfogadtatása és az előkészítéséért meginduló küzdelem maga is eszköze volt annak, hogy e feltételek 1947 nyarára, illetve menetközben megvalósuljanak.

1945 ősze óta a Kisgazdapártot támogató dolgozó parasztok is sok politikai tapasztalaton mentek keresztül, erősödött bennük a munkásosztályra való utaltság tudata. Mégis, továbbra is itt volt a népi demokrácia gyenge pontja. Nemesak a dolgozó parasztok érdeke, hanem a népi demokratikus átalakulás továbbfejlődése is azt követelte, hogy meggyorsuljon e paraszti rétegeknek a munkásosztályhoz való közeledése. A III. Kongresszus ezért az új helyzetnek megfelelő agrárprogramot dolgozott ki; ebben részletesen kifejtette javaslatait a mezőgazdasági termelés fejlesztésére és a dolgozó parasztság helyzetének megjavítására. Hangsúlyozta, hogy a dolgozó parasztságot a nyomortól csak az önkéntes társuláson alapuló szövetkezetek — ezeken akkor még nem termelői társulásokat, hanem a közös árucserét, hitelellátást stb. szolgáló szövetkezeteket értette — menthetik meg: „A szövetkezet az a hatalmas fegyver, amelynek segítségével a parasztság sikerrel felveheti a versenyt a nagytőke kizsákmányolása ellen.” Az agrárprogram elsősorban a kisparaszti gazdaságok megszűrdítését, termelésének fellendítését tűzte ki célul, ennek érdekében az intézkedések széleskörű rendszerét dolgozta ki (a hitelkérdésektől és a gazdaságok gépekkel való ellátásától kezdve a falu szociális és kulturális helyzetének javításáig). A javaslatok világosan tükrözték a kommunista párt falusi politikáját, amely az újgazda-szegényparasztokkal való szoros szövetség erősítésére, a régi kis- és középparasztokkal fennálló, még gyenge kapcsolatok szélesítésére és a gazdagparasztság kizsákmányolási lehetőségeinek korlátozására irányultak. A Kisgazdapárt jobbszárnya — a munkások és a dolgozó parasztok közötti egyes, nem döntő érdekellentétekre hivatkozva s azok jelentőségét eltúlozva — arról akarta meggyőzni a dolgozó parasztokat, hogy a kistulajdonosoknak és a tőkés tulajdonosoknak össze kell fogniuk a munkásosztály ellen; a kommunista agrárprogram viszont azt bizonyította, hogy a dolgozó parasztokat, mint dolgozókat és mint kistulajdonosokat is, alapvető érdekeik a munkásosztályhoz kötik, s csak a népi demokráciában biztosíthatják felemelkedésüket.

A Kongresszus végül részletesen foglalkozott az összes célkitűzések megvalósításának legfőbb feltételével: a Kommunista Párt erejének, tömegbefolyásának növelésével. Arra szólította fel a párttagokat, hogy a nagy általános politikai kérdések mellett többet foglalkozzanak a dolgozók mindennapi gondjaival, ne hanyagolják el az „aprómunkát”, aktívabban dolgozzanak a szakszervezetekben, ápolják kapcsolataikat a szociáldemokrata munká-

sokkal, karolják fel a „falujáró mozgalmat”, a dolgozó parasztok közvetlen segítségét.

Ezek a határozatok sok szempontból új feladatokat jelöltek meg, összességükben már a szocialista átalakulás, a munkáshatalom megteremtése irányába mutattak. A második világháború után a népi demokráciák kommunista pártjai számára a szocializmushoz vezető út több vonatkozásban új módon merült fel. S bár számos, ezzel összefüggő elméleti kérdés még tisztázatlan volt, a kommunista párt a szocialista cél soha nem veszítette el szeme elől, az ehhez való közeledésért küzdött az antifasiszta mozgalomban s a felszabadulást követő másfél évben is, amikor még nagyobbrészt az ország demokratikus átalakítását kellett megoldani. Most, támaszkodva belső fejlődésünk és a környező népi demokráciák tapasztalataira, a III. Kongresszus elméleti téren is fontos munkát végzett. Alapjában helyesen tisztázta a népi demokrácia és a szocializmus kapcsolatát, amikor kimondotta, hogy a népi demokrácia út a szocializmushoz, „csak a népi demokrácia teszi lehetővé, hogy országunk a társadalmi fejlődés útján, polgárháború nélkül haladjon a szocializmushoz”. A Kongresszus politikai és gazdasági irányelvei a szocialista forradalom viszonylag békés úton való kivívását szolgálták, a burzsoázia fokozatos megfosztását még meglévő hatalmától és a termelő eszközöktől; olyan utat, amelyet a forradalmi munkásság nemcsak a proletár és szegényparaszti rétegek aktív részvételével, hanem a dolgozó kispolgári tömegek (középparasztok, értelmiség) növekvő támogatásával járhat. Ezt a politikát megkövetelték a szocializmusért folyó harc új feltételei: a fokozatosságról való lemondás nemzetközi hatása a nyugati hatalmak és a Szovjetunió közötti ellentéteket élezte volna, mégpedig az imperialisták javára; az országon belül a Függetlenségi Front felbomlására, a kommunista munkásság elszigetelődésére, a gazdasági újjáépítés megrekedésére vezetett volna; az új erőviszonyok – a Szovjetunió támogatása, a munkásosztály vezető részvétele a hatalomban – ugyanakkor lehetővé is tették ezt az utat.

### **Pártharcok és tömegmozgalmak 1946 második felében**

A Kommunista Pártnak a nép érdekeit szolgáló, átgondolt, jövőbe mutató politikájával a burzsoázia, a koalíció jobbszárnya semmilyen konstruktív tervet sem tudott szembeállítani; továbbra is a múlt reakciós hagyományaiból s a népi demokrácia pillanatnyi nehézségeiből élt s igyekezett fenntartani tömegbefolyását. Politikai vonalát azzal az „új” elemmel bővítette, hogy még élesebben szította a kommunista- és munkásellenes parasztdemagógiát. Az 1946 nyári és koraőszi helyzet – az agrárrolló szélesre nyílása, a folyamatban levő beszolgáltatás stb. miatt – kedvezett is e törekvésnek. A burzsoázia a parasztok reakciós irányú mozgósításával akarta visszanyerni a réven azt, amit a vámon – a stabilizáció győzelmével – elveszített. A jobboldali kisgazdák, akik érezték, hogy az ország döntő harcok küszöbéhez érkezett, minden eddiginél vadabb szovjet- és kommunistaellenes kampányba kezdtek. Vidéki gyűléseiken, ahova az állami szervek ellenőrző keze kevésbé ért el, parázs botrányok zajlottak le, nem kímélték sem az ország nemzetközi érdekeit, sem a koalíciós „szabályokat”, de a szociáldemokráta és a parasztpárti dolgozókat sem. Augusztusban a Kisgazdapárt – előzetes pártközi megegyezés nélkül – a parlamentben benyújtotta a paraszti érdekvédelmi szervezet megalkotásáról szóló törvényjavaslatát s a parasztpárti jobbszárny támogatását is megnyerte hozzá. Ezzel egyidőben, a Baloldali

Blokk ellenlábasként, megszervezték a parlamenti parasztképviselők „paraszt-blokkját”; azt szerették volna elérni, hogy a kommunisták bojkottálják a „blokkot” s ilyen módon a kommunista párt paraszttellenességét bizonyíthassák. A kommunisták azonban beléptek a csoportosulásba is, a képviselőknek a nagytőke paraszttellenes törekvéseit magyarázták s a „közös” agrár-érdekekkel szemben olyan követeléseket vetettek fel (a malomuzsora megszüntetése, a malmok községestése, új kishaszonbérleti törvény stb.), amelyek a szegényparasztok és a kulákok — valóságos — ellentétes érdekeit hozták felszínre. A Parasztszövetség, a felszabadulás után teljesen reakcióssá vált kulákszervezet egyre jobban aktivizálódott, megyei „parasztnapjain”, „országjárásain” nyílt ellenforradalmi uszítás folyt. S mindennek betetőzéséül a Kisgazdapárt és a Parasztszövetség szeptember 7-re országos parasztnapokat hirdetett Budapesten. A Kisgazda-jobbszárny és a Parasztszövetség fasiszta „népies” vezetői a budapesti parasztnapokat nagyszabású kommunista- és munkásellenes tömegdemonstrációnak szánták és többszázezer parasztot akartak mozgósítani a felutazásra. „A eszmák dobogása új hang lesz az utcákon és új ütem . . .” — írta vezércikkében a Parasztszövetség hivatalos lapja. Az „új ütem” azonban nem hangzott fel. Felhasználva az 50%-os utazási kedvezményt, összesen 55 000 paraszt érkezett a fővárosba, meghallgatta a kisgazda-szónokokat — akik mellest itt távolról sem mertek olyan hangon beszélni, mint egy távoli dunántúli vagy szabolesi faluban —, megnézte az újjáépülő várost, vásárolt, amit lehetett, s azután békésen hazautazott. Jellemző, hogy sok dolgozó paraszt elszállásolásáról nem a pesti vagy budai „kisgazdák”, hanem a munkáspártok tagjai gondoskodtak.

A kisgazda-jobbszárny — s a korábbi hónapokban sorozatos „zászlóbontó” gyűléseket tartó „Szabadság Párt” — szélsőséges akciói megtörték a baloldal ellenállását és a dolgozó paraszti tömegek józanságát. A reakciós tömegmozgósítási kísérletek óriási felháborodást váltottak ki nemcsak a kommunista, hanem a szociáldemokrata tömegekben is; most is, mint 1946 tavaszán, a baloldal összefogását segítették. A felháborodás olyan nagy volt, hogy a Kisgazdapárt „reálpolitikusai” is jobbnak látták a fékezést: október 7-én Nagy Ferenc „bizalmas” — elsősorban a baloldal megnyugtatót célzó — levelet intézett a kisgazdapárti képviselőkhöz, amelyben „súlyos aggodalmait fejezi ki egyes türelmetlen, a koalíciós kormányzás felelősségét nem látó képviselők tevékenységével szemben”, felhívta figyelmüket az ország nemzetközi helyzetére s arra, hogy „a délkelet-európai országok közül az a gondolat, amelyet mi képviselünk, a demokrácia polgárisabb formájának a gondolata Magyarországon a legerősebb. Ez a körülmény súlyos kötelezettséget jelent . . .” A levél koalíciós virágnyelven fejezte ki a magyar burzsoázia „kivárho” politikáját, de egyben azt is tükrözte, hogy a jobboldal újra védekezésbe kényszerült.

A III. Pártkongresszus javaslatait a munkástömegek örömmel, a dolgozó parasztok megnyugvással fogadták, nagy hatást gyakoroltak a Szociáldemokrata Párt és a Parasztpárt balszárnyára is. A kongresszus után összeült a Baloldali Blokk végrehajtó bizottsága s október 18-án memorandumot nyújtott át a Kisgazdapárt vezetőségének. Az állandósult koalíciós válság megoldására öt pontba foglalta a baloldal követeléseit: gyors intézkedéseket követelt a munkások és a dolgozó parasztok megsegítésére (az ipari árak 25%-os leszállítása, a kartellek feloszlatása, az üzemi bizottságok és a szakszervezet jogainak kiszélesítése, a birtokosok hitelezésének megszervezése, szövetségi törvény, a vegyi- és a mezőgazdasági gépipar nagyüzemeinek államosítása,

a malmok községi ellenőrzése, az 5 holdon aluli gazdák ideiglenes mentesítése a földadó alól stb.); a nagytőke visszaszorítására követelte a bankok állami ellenőrzését; a közigazgatás demokratikus reformját, több munkást és dolgozó parasztot az állami hivatalokba, választójogi reformot, amely a fasiszta és reakciós elemeket ideiglenesen kizárja a választójogból; az iskolák — amelyeknek többsége egyházi kézen volt — demokratizálásának megkezdésére egyetemes állami tankönyvek kiadását és kötelező használatát; végül a Kisgazdapárt demokratáinak közös harcát a Baloldali Blokk-kal a jobboldal ellen, a népi demokrácia intézményeit, nemzetközi érdekeit támadó képviselők eltávolítását a nemzetgyűlésből.

A Kisgazdapárt néhány nap múlva átadta válaszát, amely a követelések többségét — enyhítő módosításokkal ugyan — formailag elfogadta tárgyalási alapul. Hosszú hetekig tartó koalíciós tárgyalások kezdődtek, lényeges eredmény nélkül. A fő célt, a jobboldal fő erőinek a Kisgazdapártból és a kormányzásból való kiszorítását, nem sikerült megvalósítani. A Kisgazdapárt dolgozó paraszti tömegeiben mélyreható erjedés folyt, a régi középparasztoknak a népi hatalommal való „kibékülése” haladt előre — a Kisgazdapárt vezetésében uralkodó burzsoá—kulák csoportok azonban még mindig képesek voltak arra, hogy az új törekvéseket visszafojtsák, s a párt balszárnya nem volt elég erős a változás kikényszerítésére. A burzsoázia szinte minden fronton védekezésbe szorult, elhárító, halogató politikát folytatott, de szívóságát megsokszorozta a vágy: kitartani a szovjet csapatok kivonulásáig, a nyugati hatalmak és a Szovjetunió közötti ellentétek még nyíltabb kiéleződéséig, a hatalmi pozíciók és minél szélesebb tömegbefolyás birtokában kívárni egy olyan helyzetet, amelyben az imperialista nyugat közvetlenebb támogatást nyújthat számukra.

Hogy a magyar burzsoázia egyre jobban defenzívába szorult, abban fontos szerepet játszott a baloldali pártok belső helyzetének — számukra kedvezőtlen — alakulása is. Az 1946 őszére előállott új viszonyok a Szociáldemokrata Pártban és a Parasztpártban is az erők további polarizációjára vezettek. E pártok jobbszárnya a paraszti elégedetlenség egyes jeleiből, a munkásoknak — az áremelkedések és a békebelihez képest alacsony életszínvonal miatti — türelmetlenségéből, a békekötéssel kapcsolatos nacionalista hangulatokból, a szélsőjobboldali körök nyíltabb jelentkezéséből azt a következtetést vonta le, hogy az országban általános jobbrtolódás folyik s itt az idő a cselekvésre; az őszi hónapokban sorozatos kísérleteket tett a kommunistákkal fennálló egységfront megszakítására, vagy legalábbis gyengítésére. A szociáldemokrata jobboldal a párt politikájának felülvizsgálatát követeli; szeptemberben összeül a Szociáldemokrata Párt politikai bizottsága, hogy eldöntse: a három lehetséges politikai vonal közül — ellenzékbe vonulni, középpárti szerepet vinni, vagy aktívabb baloldali politikát folytatni — melyiket kövesse. Döntés nem születik s a párt belső helyzete miatt nem is születhet; a jobboldal azonban a baloldaliak határozott és az eddiginél élesebb fellépésével találja magát szemben: ezek, gyakran ugyan hibás vagy zavaros indokolással, határozottan kiálltak a kommunistákkal való egységfront fenntartása mellett, amely — ahogy kifejtették — „elkerülhetetlen az olyan országban, ahol reakciós tömegek vannak”; a kapitalista restauráció és az ellenforradalom veszélyét hangsúlyozták, s rámutattak arra, hogy — ha a szociáldemokrata pártnak vannak is sérelmei a kommunista párttal szemben — a szocialisták ellenségei nem balra, hanem jobbra állnak. A szociáldemokrata

jobbszárny több tekintélyes vezetője — Böhm Vilmos, a centristából egyre inkább jobboldalivá váló Bán Antal —, akik a „türelmetleneknél” (Szélig, Szeder és különösen a peyeristák) jobban látták a tényleges erőviszonyokat, arra az álláspontra helyezkedtek, hogy egyelőre nincs itt az ideje az élesebb fordulatnak, a szociáldemokráciának — mondták — az a fő feladata, hogy företlenül őrizze helyzetét, várja be a fejleményeket, „a szociáldemokrácia igazi fellendülését a jövő hozza meg”. Ezt a politikát, amely természetesen nem volt más, mint a jobboldali közigazdák „kivárá” vonalának változata és kiegészítése, abban az időben a nyugati jobboldali szociáldemokraták, első-sorban a magyar jobboldallal szoros kapcsolatban álló angol munkáspárt is támogatták. Végül is a baloldal megszilárdította helyzetét, a jobbszárny átmenetileg belenyugodott a változhatatlanba, csak a peyerista szélsőjobboldalt nem sikerült megnyugtatniok.

A Parasztpártban még élesebb küzdelemre került sor. A jobbszárny (vezetője az 1946 őszére már teljesen burzsoá vonalra esúszott, egykor baloldali „népies” Kovács Imre volt), már nyár óta készült a baloldallal (Erdei Ferenc, Darvas József stb.) való leszámolásra, azt akarta elérni, hogy a Parasztpárt lépjen ki a Baloldali Blokkból és a Kisgazdapárttal kössön szövetséget; ha az egész párt jobbra fordítása nem sikerül, akkor — a „harmadik út” és a „parasztszocializmus” nagyobb dicsőségére — a pártból való kilépést és a Kisgazdapárthoz való csatlakozást tervezték. A fordulat végrehajtására — amelyet az ősszel esedékes nagyválasztmányi ülésen akartak megvalósítani — a jobboldalon lázas készülődés folyt; kihasználva a pártnak — összetételéből adódó — két gyenge pontját: a „közös” paraszti bajokat és a nacionalizmust (amelyet a burzsoázia a párizsi béketárgyalásokkal kapcsolatban szított), többhelyütt jobboldali irányba terelték a megyei küldött-gyűléseket, s nagy erőfeszítéseket tettek a parasztpárti parlamenti csoport támogatásának megszerzésére. November elején összeült a nagyválasztmány, de a jobbszárny kudarcot vallott. Hiába hangoztatta Kovács Imre, hogy „Magyarországon is sok tekintetben alávetették a parasztság érdekeit a munkásság érdekeinek”, hiába javasolta, hogy „a Parasztpárt mondja fel minden irányban elkötelezettségét... és cselekvési szabadságának birtokában határozza meg új politikáját” — javaslatát nemcsak az öntudatos szegényparaszti küldöttek utasították vissza, hanem — az „urakkal” szembeni ösztönös ellenszenvből — a helyi sérelmeknél messzebb nem látó, szűk paraszti szemlélet képviselői is. A tanácskozás végül is túlnyomórészt radikális követeléseket tartalmazó határozatot hozott (egy sor kisebb paraszti követelés mellett követelte a földreform védelmét, harcot az urak, a nagy- és a kereskedelmi tőke ellen) s a párt baloldali, szegényparaszti vonalát megerősítette. Amikor az ülésen kiderült, hogy — a nem egyszer ingadozó — Veres Péter is, mint általában a válságos pillanatokban, a baloldalt támogatja, a jobboldal visszavonult, belátta, hogy a pártszakítást nem képes végrehajtani.

A baloldali pártok belső küzdelmeinek ilyen alakulásában döntő szerepük volt maguknak a munkás- és szegényparaszti tömegeknek. Beigazolódtott a kommunista párt helyes értékelése, hogy nem általános jobbratolódás folyik az országban, hanem a proletariátus és a burzsoázia érdekeinek további elkülönülése, az osztályharc élesedése. Az 1946-os őszi hónapokban — a még mindig súlyos gazdasági problémák miatt s a politikai feszültség növekedése következtében is — újra nagyarányú munkás-tömegmozgalmaknak vagyunk a tanúi; formájukban e mozgalmak nem olyan élesek, mint az 1946 tavasziak,



de tartalmukban már sokkal mélyebbek azoknál: követelései akár a közvetlen gazdasági igényekre (árleszállítás, harc a munkanélküliség ellen stb.), akár a kommunisták által megfogalmazott nagyobb célkitűzésekre (a stabilizáció védelme, bank-ellenőrzés, a 3 éves tervjavaslat krományprogrammá emelése) irányultak, már közvetlenül belenyúltak a tőkésék legsajátabb érdekeibe. Augusztus—szeptemberben a stabilizáció védelmét célzó közös üzemi munkásgyűlések zajlanak le: később az áremelkedések, a feketetés elleni harc vezet éles tüntetésekre, amelyek decemberben a tőkéseket az ipari árak leszállítására kényszerítik; — e tömegmozgalmakban a kommunista munkásság és a szociáldemokrata dolgozók jelentős része együttesen vesz részt, a munkásegység alul, a tömegek gyakorlati küzdelmében erősödik. De nőtt a kommunista párt közvetlen befolyása is: 1947 elején — a jobboldali szociáldemokraták követelésére — egy sor nagyüzemben üzemi bizottsági választásokat tartottak; amíg az 1946 elején lezajlott választásokon éppen a legnagyobb gyárakban a szociáldemokrata jelöltek jutottak — bár nem jelentős — többséghez, most fordított a helyzet: a munkások többségükben kommunista üzemi bizottságokat választottak. A munkásegység fejlődése a Szociáldemokrata Párt peyerista szélső-jobboldalát nyílt — és a jobboldal szempontjából meggondolatlan — akcióra készítette: december elején Peyer Károly memorandumot intézett a pártvezetőséghez, amelyben élesen elítélte a párt egész felszabadulás utáni politikáját, nyíltan megtámadta a népi demokrácia rendszerét és vívmányait. A Peyer-memorandum óriási felháborodást váltott ki, december 20-ra rendkívüli pártválasztmányt hívtak össze. A baloldal éles hangon utasította vissza Peyer fellépését: a jobboldali küldöttek — akiknek zöme a pestkörnyéki régi párt- és szakszervezeti bürokrácia munkárisztokratáiból került ki — bár Peyer vádjait más szavakkal megismételték, taktikai okokból többségükben maguk is elítélték — legalább is Peyer „módszereit”.

#### **A békeszerződés aláírása.**

#### **A nemzetközi helyzet 1947-ben**

1947. február 10-én — több hónapos előkészítő munka után — Párizsban a szövetséges hatalmak megkötötték a békeszerződést a fasiszta Németország volt esatlós országaival: Bulgáriával, Romániával, Magyarországgal és Finnországgal.

A magyar békeszerződés legtöbb pontja az 1945 januári fegyverszüneti szerződésen alapult. Kötelezte Magyarországot, hogy polgárai számára fajra, nemre és vallásra való tekintet nélkül biztosítsa az alapvető szabadságjogokat; a jövőben ne engedélyezze fasiszta vagy az Egyesült Nemzetekkel szemben ellenséges propagandát folytató szervezetek működését, „amelyeknek célja az, hogy megfosszák a népet demokratikus jogaitól”; megszabta a magyar fegyveres erők maximális létszámát; a Szovjetunió által időközben meghosszabbított határidőt figyelembe véve lerögzítette az ország jóvátételi kötelezettségeit; hivatalosan újból hatálytalanította az ún. „bécsi” döntéseket s az ország határait — lényegében változatlanul — az 1938-as állapotoknak megfelelően állapította meg. A szerződés ugyanakkor kinyilvánította Magyarország szuverénitását; a szovjet csapatok a békekötés után kilenc hónapon belül elhagyják Magyarországot s a Szövetséges Ellenőrző Bizottság is megszűnteti tevékenységét, de a Szovjetunióknak — az Ausztria megszállásával kapcsolatos feladatok ellátására — továbbra is jogában áll bizonyos számú katonaságot magyar területen tartani; a Szövetséges Hatalmak nem tekintik

ellenséges javaknak a Magyarországból Ausztriába és Németországba szállított vagyontárgyakat s a német haderő vagy hatóságok által 1945. január 20. — tehát a fegyverszüneti szerződés megkötése — után elhurcolt javakat visszaszolgáltattják. Végül kimondta a békeszerződés, hogy amennyiben a magyar kormány teljesíti kötelezettségeit, a szövetséges hatalmak támogatni fogják Magyarország felvételét az Egyesült Nemzetek Szervezetébe.

A béketárgyalásokon éles küzdelem folyt a Szovjetunió, az őt támogató népi demokratikus országok és a nyugati hatalmak között; ez utóbbiak mindent elkövettek olyan feltételek kiharecolására, amelyek lehetővé tették volna a nyugati befolyás érvényesülését a népi dmokráciákban (pl. a Duna „nemzetközi folyóvá” nyilvánítását követelték); meg akarták akadályozni a nyugatra hurcolt magyar javak visszaadását s ez részben sikerült is nekik (a szerződés csak az 1945 január után elhurcolt vagyontárgyak visszaadásáról intézkedett); törekvéseiket összekapcsolták szovjetellenes kirohanásokkal, mindenekelött a jóvátétel kérdésében.

Ami Magyarország határait illeti, ebben a kérdésben nem volt véleményeltérés a békeszerződést aláíró országok között, a Szovjetunió és a nyugati hatalmak teljesen egyetértettek abban, hogy azokat a területeket, amelyeket Magyarország a fasiszta Németország révén kapott, vissza kell csatolni Csehszlovákiához, Jugoszláviához és Romániához. Az 1947-es párizsi békeszerződések az antifasiszta háborút zárták le, rendelkezései a fasiszmus által teremtett viszonyokat voltak hivatva felszámolni; ebbe beletartozott Magyarország háborús szerepe és felelőssége is. Már 1938, a fasiszta agresszió megindulásától fogva világos volt, hogy Magyarországnak, amely részt vett Csehszlovákia feldarabolásában, majd 1941-ben Jugoszlávia megszállásában, a fasiszmus leve-rese után semmiféle joga nem lesz az ezektől az országoktól elfoglalt területekre, még azokra sem, amelyeken túlnyomóan magyarok laktak; ezeket az országokat — amelyek kezdetről fogva az antifasiszta hatalmak oldalán álltak — a német fasiszmus a magyar fasiszta ellenforradalmi rendszerrel együttműködve, magyar fegyveres erők aktív támogatásával igazta le. A határkérdések Románia viszonylatában — amely 1944-ig maga is a német fasiszmus csatlósa volt — a háború alatt nem voltak eleve eldöntöttek; a háború folyamán a kommunisták számtalanszor hangoztatták, hogy ha Magyarország szakít a fasiszta Németországgal, átáll a szövetségesek oldalára és részt vesz a német agresszor elleni felszabadító háborúban, ez jelentősen befolyásolni fogja a határkérdések háború utáni rendezését is. Románia 1944 nyarán kilépett a fasiszta blokkból, hadat üzent Németországnak s e lépésével hozzájárult a fasiszmus elleni harchoz. Magyarország nemcsak a fasiszta Németország utolsó csatlósa maradt, hanem 1944 szeptemberében a magyar fasiszta hadsereg támadást indított Dél-Erdély irányában az antifasiszta hatalmak oldalára átállt Románia ellen is.

Mindezek alapján a Kommunista Párt a felszabadulás pillanatától kezdve látta, hogy az ország 1938-as határainak visszaállítása szükségszerűen be fog következni. Magyarország második világháborúban folytatott káros szerepének ez az elkerülhetetlen következménye ugyanakkor összekapcsolódtott egy alapvető változással: Kelet-Európában már nem burzsoá államok álltak egymással szemben, hanem baráti népi demokráciák egymás mellett, amelyeknek összefogása és kölcsönös segítsége fennmaradásuknak és továbbfejlődésüknek alapvető feltétele volt. A csehszlovákiai, jugoszláviai és romániai magyarok már nem burzsoá rendszerben éltek, hanem a szocializmus felé

haladó népi rendszerekben, amelyek amellett a mienkénél haladottabbak is voltak; ez országok nemzetiségi politikája — leküzdve a múlt nacionalista hagyatékának a felszabadulás utánra is átszármazott maradványait — az egyenjogúság, az internacionalizmus lenini elvére épült. E két tényező — Magyarország háborús szerepe és felelőssége s a kelet-európai országok társadalmi rendszerének gyökeres megváltozása — együttesen azt jelentette, hogy a felszabadult országok számára a nemzetiségi kérdés mint határkérdés végérvényesen lekerült a történelem napirendjéről.

A Kommunista Párt a felszabadulás után szinte egyedül állt következetes antinacionalista, pillanatnyilag a kispolgári körök szemében ugyan „népszerűtlen”, de a dolgozó nép érdekeit egyedül szolgáló állásponton s küzdött a nacionalista hangulatok ellen. A burzsoázia, a koalíció jobbszárnya — természetesen az 1945 előttinél óvatosabb és burkoltabb formában — a régi magyar imperializmus vonalán haladt s éppen a határkérdésekben befolyásolni tudta a nacionalista beállítottságú s a történelmi realitások iránt is érzéketlen kispolgári, mindenekelőtt értelmiségi rétegeket. A burzsoázia nacionalizmusa, természetesen, a felszabadulás után nemcsak általában a környező országok ellen irányult, hanem e népek s egyben a magyar nép új társadalmi rendszere ellen is; a nemzetiségi kérdésben elfoglalt álláspont most is, mint mindig, meghatározott osztályálláspontot, meghatározott belpolitikai vonalat takart. Világosan megmutatkozott ez abban, ahogyan a forradalmi proletariátus és a burzsoázia a „jó békeelőkészítést” értelmezte: a koalíció jobbszárnya azzal vádolta a kommunistákat, hogy folytonosan a magyar reakció háborús felelősségét hangoztatják és rontják az ország nemzetközi hitelét, ahelyett, hogy fátyolt horítanak a múltra és a magyar reakció szerepét (ebbe, természetesen, a nagytőkés-nagybirtokos osztályoknak nemcsak kül-, hanem belpolitikai szerepe is beletartozott) mentegétnék. A kommunisták ezzel szemben azt hangoztatták, hogy a „békeelőkészítést” nem 1945—1946-ban kezdi el Magyarország, megkezdődött az már 1938-ban, a fasiszta Németországhoz való szegyenletes lecsatlakozással; az országnak nemcsak nemzetközi, hanem belpolitikai érdekei is a reakciós múlttal való következetes leszámolást követelik; Magyarország csak úgy foglalhat helyet a felszabadult országok közösségében, csak úgy állíthatja helyre elveszített nemzetközi becsületét a haladó erők között, ha az új népi demokratikus útra lép és megalkuvás nélkül harcol mindenfajta nacionalizmussal szemben.

A békeszerződés megkötése Németország volt esatlósaival hosszú időn keresztül az utolsó olyan fontos nemzetközi lépés volt, amely — ha éles harc és vita után is — a Szovjetunió és a nyugati imperialista hatalmak közötti megegyeződésből született. Az 1947-es év a „fordulat éve” volt a nemzetközi politikában. Erre az időre élesen és véglegesen kialakult a nemzetközi politika két ellentétes irányzata. Az új népi demokratikus államok megszilárdultak, erősödött a szocialista és népi demokratikus országok összefogása; a haladó erők újabb sikereket értek el világszerte; győzelmesen haladt előre a kínai népi forradalom s a gyarmati felszabadító harcok eredményeként újabb országok szakadtak le az imperializmus rendszeréről. A másik oldalon rohamosan fokozódott a nyugati imperialista hatalmak szovjet- és népi demokrácia-ellenes agresszivitása. A nemzetközi fórumokon már régóta folytatott amerikai „atomdiplomáciát”, szovjetellenes kirohanásokat és egyes agresszív irányú lépéseket (mint pl. a potsdami szerződés végrehajtásának megghiúsítását Nyugat-Németországban, Csang-Kai-Sek katonai támogatását Kínában stb.)

csakhamar nagyszabású és nyílt támadás követte világszerte a szocialista és haladó erők ellen. Churchill 1946 tavaszán elhangzott javaslata egy szovjetellenes nyugati egységfront megteremtésére s az imperialista országok foggyverkezésének meggyorsítására — 1947-re, az Egyesült Államok vezetése alatt fenyegető tényné vált. 1947-ben különösen három imperialista lépés vezetett a nemzetközi helyzet kiéleződésére és készítette a szocialista és népi demokratikus táborra, hogy felismerje a veszélyt: 1947 márciusában az ún. Truman-elv meghirdetése, amely egy Görögországnak és Törökországnak nyújtandó segély címén a görög polgárháborúba való nyílt beavatkozást és Törökország szovjetellenes támaszponttá való kiépítését célozta; júniusban egy ennél jóval nagyszabású imperialista akció, az ún. „Marshall-terv” nyilvánosságra hozatala, amelynek hátterében, a háború utáni Európa „gazdasági megsegítése” ürügyén — a tömegek számára tehát félrevezető formában — egy széleskörű szovjetellenes katonai tömb előkészítése állott. A Marshall-terv emellett tervbe vette a népi demokratikus országok gazdasági önállóságának és a Szovjetunióhoz fűződő szoros kapcsolatainak megtörését is. Ezeket az imperialista lépéseket világszerte széleskörű antikommunista kampány kísérte: 1947 júniusában Franciaországban a kommunista pártot, Olaszországban pedig a kommunistákon kívül a szociáldemokrata baloldalt is puccs-szerűen kizárták a kormányzásból, Nyugat-Németország angol övezetében a kommunistákat illegálisba szorították stb.

Bár a Szovjetunió és a haladó erők 1945 óta nagy sikereket értek el s egy szovjetellenes háború a széles nyugati közvéleményben is teljesen népszerűtlen volt — a nyugati hatalmaknak ez a politikája súlyos veszélyeket rejtett magában. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a Szovjetunió a háborúban hallatlan károkat szenvedett s az újjáépítés rohamos üteme ellenére gazdasága még az 1940. évi színvonalat sem egészen érte el; az atomfegyver kizárólagos birtokosa akkor még az Egyesült Államok volt; a népi demokráciák még komoly belső gazdasági és politikai nehézségekkel küzdöttek. A szocialista és népi demokratikus tábornak meg kellett sokszoroznia erőfeszítéseit, megerősítenie összefogását és együttműködését.

A nemzetközi helyzet ilyen alakulása mélyrehatóan befolyásolta a magyar népi demokrácia belső helyzetét is: az egyik oldalon fokozta a burzsoázia ellenállását, a jobb- és szélsőjobboldali köröket egyre szélsőségesebb akciókra ösztönözte — a kommunista pártot pedig 1947 tavaszától arra készítette, hogy meggyorsítsa és minél előbb a döntésig vigye a burzsoázia elleni politikai és gazdasági küzdelmet.

М. ЛАЦКО

## ИЗ ИСТОРИИ НАШЕЙ НАРОДНОЙ ДЕМОКРАТИИ

Резюме

Эта работа является одной из глав научно-популярного исторического двухтомника, выпускаемого в недалеком будущем под названием «История венгерского народа». Наша глава излагает историю страны с лета 1945 года, от окончания второй мировой войны до начала 1947 года, до заключения мирного договора.

Работа указывает на внешнеполитические и внутренние причины, приведшие к усилению классовых противоречий в стране с лета 1945 года. Это обострение классовых противоречий политически проявилось в усилении противоречий внутри коалиции.

Партия мелких хозяйев, стоящая на правом крыле национального объединения, стала партией, защищающей буржуазные порядки и борющейся за оттеснение народно-демократических завоеваний; борьба коммунистической партии — руководителя народного левого крыла за объединение левых партий, за союз социалистических и демократических сил — затруднялась. В трудящихся массах, в первую очередь в крестьянских массах, усилились колебания. Главной причиной трудностей было неслыханно тяжелое экономическое положение; на поведение менее сознательных слоев трудящихся сильно влиял тот факт, что из-за грабежа немецких и венгерских фашистов и из-за военных разрушений экономические достижения народной власти не сразу привели к улучшению их материального положения. Восстановление страны, неизбежная в то время инфляция происходили при условиях разрушения экономических связей между деревней и городом.

Выборы привели к победе Партию мелких хозяйев, победа правого крыла усилила реставрационные надежды бывших помещиков, крупной буржуазии, реакционных чиновников и т. д. Началось широкое наступление против народного левого крыла, руководимого коммунистами, и против завоеванных достижений (в первую очередь против земельной реформы). Это наступление, однако, вскоре обернулось против его зачинщиков; рабочие — новые хозяйевы — бедное крестьянство и антифашистская демократическая часть интеллигенции узнали хорошо знакомое лицо старых венгерских реакционных сил, скрывающихся за Партией мелких хозяйев. Коммунистическая партия организовала широкое боевое массовое движение во время опасности в остальных левых партиях, в Социал-демократической партии и в Национальной крестьянской партии тоже росло стремление к союзу с коммунистами. Кульминационной точкой этого движения была левая массовая демонстрация 7 марта 1946 года; сила народного движения помогла народной демократии преодолеть один из самых тяжелых периодов.

Март—август 1946 года во внутренне-политическом отношении характеризовался равновесием сил между правым и левым крылом. Все более тяжелое экономическое положение сделало невозможным для Коммунистической партии добить новых крупных политических успехов. В то же самое время руки правого буржуазного крыла были связаны приближающимся мирным договором; реакция хорошо знала, что в заключении мирного договора Советский Союз будет иметь решающий голос, поэтому она была осторожна, чтобы не слишком заострять внутреннее положение.

Процесс восстановления экономики сделал возможным поставить на повестку дня финансовую стабилизацию. Его подготовка полностью легла на Коммунистическую партию; поэтому успех стабилизации массы — вполне обоснованно — считали успехом коммунистов, доказательством их теоретической способности.

Осенью 1946 года начался новый поворот. Экономический строй Народной демократии начал укрепляться. Переговоры по заключению мирного договора в Париже по сути дела закончились. Соотношение политических сил сильно изменилось в пользу левого крыла. В этом положении III съезд Коммунистической партии уже поставил перспективу социализма перед страной; его программа служила мирному постепенному созданию рабочей власти. Это был такой путь к социалистическим преобразованиям, который могли поддержать не только рабочие и полупролетарии, но и средние слои (мелкое и среднее крестьянство, интеллигенция и т. д.)

Новое положение привело к новому обострению классовых противоречий, но уже на более благоприятной почве для коммунистов, для народного левого крыла. Попытка правого крыла левых партий (социал-демократической партии и национальной крестьянской партии) разрушить единство рабочих и единство Левого блока не удалась.

Ко всему этому прибавилось заключение мирного договора. Заключение мирного договора обе главные политические силы — революционные рабочие, руководимые коммунистами, и буржуазное правое крыло — торжили. Буржуазия ждала от этого отмены «неудобных» для нее статей перемирия, деятельности Союзнической Контрольной Комиссии, вывода Советских войск, коренного изменения внешнеполитической ориентации страны, сближение с крупными империалистическими державами. Левое крыло вполне закономерно ожидало от мирного договора, что при полном суверенитете быстрее может завершить свою борьбу с силами реакции.

M. LACKÓ

## DE L'HISTOIRE DE LA DÉMOCRATIE POPULAIRE DE HONGRIE

## Résumé

La présente étude constitue un des chapitres de la synthèse scientifico-populaire intitulée « Histoire du peuple hongrois » à publier, tout prochainement, en deux volumes, chapitre qui traite de l'histoire du pays à partir de l'été de 1945, date de l'achèvement de la deuxième guerre mondiale, jusqu'au commencement de l'année 1947, où fut conclu le traité de paix.

L'auteur de l'étude souligne les facteurs de politique extérieure et intérieure qui, à partir de l'été de 1945, ont abouti à l'exacerbation des antagonismes de classe. Cela signifiait sur le terrain politique que les oppositions au sein de la coalition devinrent plus accentuées. Le parti des petits propriétaires qui se trouvait au droit du rassemblement national devint un monstre parti droitiste qui protégeait le régime bourgeois et prétendait refouler les conquêtes acquises par la démocratie populaire. De ce fait les efforts de l'aile gauche populaire, du parti communiste à déployer dans le but de concentrer les partis de gauche et de maintenir l'alliance des forces socialistes, se heurtaient à des difficultés. L'hésitation s'accrut dans les masses laborieuses et là, en premier lieu, dans les masses paysannes. La cause principale des difficultés remontait à la situation économique extrêmement grave; l'attitude des couches laborieuses moins conscientes fut considérablement influencé par le fait, qu'à la suite des vols exécutés par les fascistes hongrois et allemands et des ravages causés par la guerre, les conquêtes économiques de la démocratie populaire ne conduisirent au moment même à l'amélioration de leur condition de vie. La reconstruction du pays progressa parmi les conditions de l'inflation inévitable et dans une situation, où les rapports du village et de la ville viennent de se désorganiser.

Les élections avaient pour résultat la victoire du parti des petits propriétaires; le triomphe de la droite ne fit que renforcer les espoirs de restauration nourris par les propriétaires terriens, par les grands capitalistes et les fonctionnaires réactionnaires etc. Une campagne considérable s'était déclenchée contre les conquêtes acquises par l'aile gauche populaire dirigée par les communistes, avant tout, contre la réforme agraire. Cette attaque, en effet, se retourna sous peu; les ouvriers, les bénéficiaires de la réforme agraire, les intellectuels antifascistes et démocratiques reconnurent l'aspect des anciennes forces réactionnaires de Hongrie protégées par le parti des petits propriétaires. Le parti communiste organisa un mouvement de masse combattif et, dans cette situation dangereuse, les autres partis de gauche, le parti social-démocrate et le parti des paysans, se montraient, eux aussi, enclins de s'unir avec les communistes. Le mouvement atteignit son apogée par la démonstration massive ayant eu lieu le 7 mars de 1946; la force du mouvement populaire porta aide à la démocratie populaire de passer une de ses périodes les plus critiques.

La situation de politique intérieure était, dans la période allant de mars à août 1946, caractérisée par l'équilibre des forces entre les côtés de gauche et de droite. La situation économique s'aggravant toujours ne permit pas au parti communiste d'obtenir des succès plus notables sur le terrain politique; l'aile de droite constituée par la bourgeoisie fut, par contre, immobilisée par les conditions de paix à conclure tout prochainement: en ce qui concerne la conclusion de paix, la réaction était consciente de ce que l'Union Soviétique y aura un rôle décisif, en conséquence elle veillait à ne pas trop aiguïser la situation intérieure. Le progrès accusé par rapport au rétablissement de la situation économique permit de mettre à l'ordre du jour la question de la stabilisation. Les travaux préparatoires y relatifs incombèrent presque entièrement au parti communiste, par conséquent, les masses considéraient les résultats de la stabilisation comme le succès bien motivé des communistes, comme la preuve de leur force créatrice.

En automne de 1946 les événements prirent une nouvelle tournure. Le régime économique de la démocratie populaire s'engagea dans la voie de la stabilisation. La conclusion de la paix prit fin, dans son essence, à Paris. Dans cette situation le III<sup>e</sup> congrès du parti communiste était à même d'assigner pour but au pays les perspectives de l'édification du socialisme; son programme était au service de la réalisation pacifique et graduelle du pouvoir ouvrier. C'était le moyen qui conduisit vers la transformation socialiste appuyé non seulement par la classe ouvrière, mais par les couches moyennes aussi (petits paysans, paysans moyens, intellectuels, etc.).

Cette situation avait pour conséquence le nouvel aiguisement des antagonismes de classe, mais cette fois, dans des conditions bien plus favorables pour les communistes, pour l'aile gauche populaire. Les tentatives droitistes des partis de gauche (le parti social-démocrate, le parti des paysans), pour désorganiser l'union ouvrière et désagréger le Bloc de Gauche, furent vouées à l'échec.

Le traité de paix vient d'être conclu, fait qui fut sollicité par toute les deux principales forces politiques, et par les ouvriers révolutionnaires, en tête avec le parti communiste, et par le côté droitiste bourgeois. La bourgeoisie en attendait la mise hors de vigueur des dispositions du traité d'armistice qui l'«incommodaient», la cessation de l'activité de la Commission de Contrôle des Alliés, le retrait des troupes soviétiques; le changement radical de la politique extérieure, le ralliement aux grandes puissances occidentales. Le parti de gauche, par contre, considérait, et à juste titre; que par la suite du traité, en pleine souveraineté, il sera en mesure de liquider les forces réactionnaires.